

1/2016

SFV

magasinet

Bildning & Kultur

Andersudde ~ Åbo svenska teater ~ Borgå gymnasiums bibliotek

Nr 1
Februari 2016
Volym 5, 2. årgången

UTGIVARE
Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi
svf@svf.fi
SFV:s kultur- och bildningstidskrift
utkommer 4 gånger år 2016

Nr	1	2	3	4
Materialdag	22.1	8.4	16.9	11.11
Utdelas	26.2	16.5	19.10	15.12

REDAKTION
SFV, Annegatan 12,
00120 Helsingfors,
tel. 09-684 4570
redaktion@svf.fi
Vi finns på Facebook,
Twitter och YouTube.

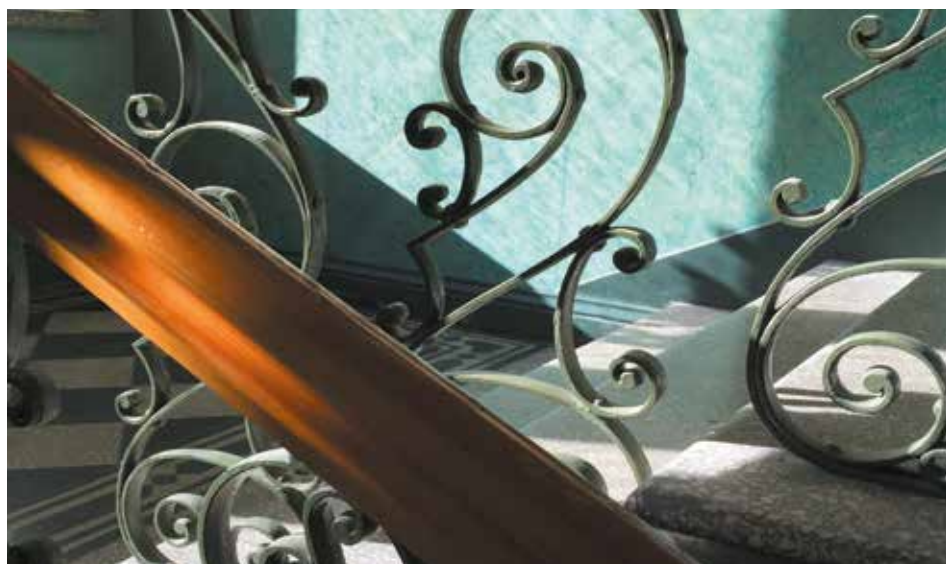
**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**
Johan Aura
johan.aura@svf.fi
040-3559 935

REDAKTÖRER
Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@svf.fi
Christine Skogman
christine.skogman@svf.fi

LAYOUT
Pia Pettersson

PÄRMFOTO
Maria Wiik: I ateljén. Olja på duk,
1886. I Anders Wiklöfs samling.

OY FRAM AB, Vasa
ISSN 2342-7426 (print)
ISSN 2342-7442 (online)

– Det är förstås en ära att få ett pris just till minnet av Topelius. Och lite roligt dessutom. För mig är Topelius på ett alldeles konkret sätt inte speciellt avlägsen. Inte mer än att min farfar en gång satt i hans famn.

Topeliuspristagare Henrik Othman, s. 15.

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: SFV i förändring – på väg hem
- 6 Kort
- 8 Kalender
- 9 DigiTala-projektet
- 10 Jukka Aaltonen vill sudda ut gränsen mellan ÅST och världen utanför
- 15 Topeliuspristagaren Henrik Othman
- 18 Karin Ihalainen och Svenska skolan i Lahtis
- 21 Bengelsdorff: Finland sett med italienska ögon
- 22 Landets äldsta offentliga bibliotek finns i Borgå
- 26 Lokal platsbaserad öppen innovation
- 28 Andersudde – en plats där konsten och naturen möts
- 33 Kolumnen: Drömmen om Norden lever
- 34 Evtigt unge Elvis aktuell i Ekenäs
- 37 Kolumnen: När dövörat slår till
- 38 Ofullkomlig – ändå tillräckligt bra
- 41 FNV-träff i Oslo. Fria bildningens roll i integrationsarbetet
- 42 SFV har en ny webbsida, än sen?
- 44 Frågan
- 45 SFV fakta
- 46 Medlemsundersökning
- 48 År 1916
- 51 Medlemmarnas bokspalt
- 52 Boklådan
- 54 Läsbiten
- 58 Kryss / sudoku / anagramjakten

10 – I ekonomiskt kärva tider hjälper samarbete men det löser inte allt. Jag räds ytterligare nedskärningar i stödet till kulturen.

Jag vill inte att teatern ska bli ett nöje enbart för den övre medelklassen, säger Jukka Aaltonen, tillträdande chef på Åbo Svenska Teater.

► *Sidan 10*

22 Borgå Gymnasiums bibliotek är landets äldsta offentliga bibliotek. Grundläggningsurkunden av den 30 september 1723 är undertecknad av kung Fredrik I. Gymnasiet hade verkat i Viborg som det näst äldsta av gymnasierna i den östra rikshalvan av det svenska riket med 1641 som grundläggningsår.

► *Sidan 22*

28 På Järsö strax söder om Mariehamn har kommerserådet Anders Wiklöf skapat en värdefull konstsamling med verk av främst finländska och svenska konstnärer. I hans samling på sommarvillan "Andersudde" finns många kända målningar och i artikeln presenteras Andersudde och några av konstsamlingens pärlor, med särskild tyngdpunkt lagd på kvinnliga målars verk.

► *Sidan 28*

Frågor om donationer till SFV samt SFV:s förvaltning

JOHAN AURA
KANSLICHEF
johan.aura@sfv.fi
040-3559 935

Frågor om SFV:s ekonomifunktion eller datasystem

TED ÖSTERMAN
EKONOMICHEF
ted.osterman@sfv.fi
0400-197 692

Frågor om SFV:s tävlingar, pris och medaljer

CAMILLA NORDBLAD
KANSLICHEFENS ASSISTENT
camilla.nordblad@sfv.fi
045-1210 864

Frågor om SFV:s bidrag och stipendier

VIVEKA ÅBERG
KOORDINATOR
viveka.aberg@sfv.fi
stipendier@sfv.fi
040-5331 710

Frågor om SFV:s fastigheter

STEFAN JOHANSSON
FASTIGHETSCHEF
stefan.johansson@sfv.fi
044-7397 340

Frågor om föreningsverksamhet

STEFAN ANDERSSON
PERSONALADMINISTRATÖR (ÄVEN EKONOMI)
stefan.andersson@sfv.fi
050-441 0630

Frågor om SFV:s studiecentral

SIXTEN SANDSTRÖM
REKTOR FÖR SFV:S STUDIECENTRAL
sixten.sandstrom@sfv.fi
050-4824329

Frågor om landsbygdsutveckling & projekt

ANN-SOFI BACKGREN
SPECIALSÄKKUNNIG
ann-sofi.backgren@sfv.fi
050-522 26 42

Frågor om studiecentralens kurser och studiecirklar

SEBASTIAN GRIPENBERG
VERKSAMHETSOMBUD NYLAND
sebastian.gripenberg@sfv.fi
050-441 0818

Frågor om festsalen G18 och bokningar

TOM SUNDBERG
VAKTMÄSTARE
tom.sundberg@sfv.fi
050-366 6436

Frågor om SFV:s kommunikation, publikationer och annonsering

BEATRICE ÖSTMAN
VERKSAMHETSOMBUD ÅBOLAND
beatrice.ostman@sfv.fi
040-5026 026

RABBE SANDELIN
REDAKTÖR
rabbe.sandelin@sfv.fi
0400-453 953

ANNA-KARIN ÖHMAN
VERKSAMHETSOMBUD ÖSTERBOTTEN
anna-karin.ohman@sfv.fi
050-3421 890

CHRISTINE SKOGMAN
INFORMATÖR
christine.skogman@sfv.fi
050-4340 620

Skriv eller ring!

SFV i förändring – på väg hem

Då detta år startar sker det för SFV:s del med alla pusselbitar på plats. Pusslet har blivit lite mindre än förr, men mycket klarare och tydligare att överblicka. Den slutliga bilden börjar träda fram, skarp i konturerna.

SFV:s syftesparagrafer är ganska entydiga när det gäller vad föreningen Svenska folkskolans vänner skall syssla med. Föregående år hittade vi därför nya, goda hem för de verksamheter som inte riktigt passade in med föreningens paragrafer.

Samtidigt inledde vi arbetet med att införliva studiecentralverksamheten under SFV:s banér – där den verksamheten ju juridiskt befunnit sig ända sedan starten på 1970-talet. Och från och med 2016 behöver man bara minnas en webbadress för allting SFV-relaterat: www.sfv.fi.

I bakgrunden har vi dessutom hela tiden fortsatt med vår medvetna profilhöjning, där vi tydligare än förr berättar var och hur vi påverkar: med bidrag, stipendier och tävlingar, och genom att entusiasmera kultur- och bildningsfältet med pris och medaljer.

Trots en hätsk och på många sätt oroande samhällsdebatt ser vi fortfarande med tillförsikt på framtiden, och på vår uppgift. Då det offentliga tvinga skära ner, ökar vikten av vad den tredje sektorn, och vad ideellt arbete kan åstadkomma. Också i framtiden kommer SFV att vara en av de viktigaste samlande krafterna för de finländare som opolitiskt vill stöda och arbeta för finlandssvenska bildningssträvanden och kultur.

Johan Aura

KANSLICHEF,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Lars Huldén 90 år

■ SFV:s mångåriga styrelsemedlem, författaren Lars Huldén fyllde 90 år 5.2.2016. För att hylla jubilarerna inbetalade SFV 5000 EUR till Ester och Evert Huldéns minnesfond som instiftades på Lars Huldéns och Gunhild Stenderups initiativ 1997. Fondens syfte är att understöda konstnärligt begåvade skolelever i Munsalabygden.

Kursbidraget höjs

■ Fr.o.m. 2016 är kursbidraget 20 euro per godkänd undervisningstimme. Det här gäller alltså de kurser som registrerade svensk- och tvåspråkiga föreningar arrangerar i samarbete med SFV:s studiecirkel.

Kurserna anmäls senast 2 veckor före kursstarten på webbtjänsten KURRE som numera finns under Bidrag och stipendier på www.sfv.fi. Där hittar du även all övrig information om hur din förening arrangerar kurser i samarbete med SFV. Vid frågor, kontakta våra regionala verksamhetsombud. Du hittar deras kontaktuppgifter i början av tidningen.

SHUTTERSTOCK

Kurs i föreningsbokföring 6-27.4

■ En länge efterfrågad kurs i föreningsbokföring blir nu äntligen av! SFV arrangerar en avgiftsfri grundkurs i föreningsbokföring med start 6.4 kl. 18-20:30. De övriga kurskvällarna är 20.4 och 27.4.

Kursen riktar sig till ekonomiansvariga i finlandssvenska föreningar. Under kursen går vi igenom grunderna i löpande bokföring, hur man gör upp ett bokslut och hur man sköter en mindre föreningseko-

nomi. Vid behov ordna s extra tillfällen för gruppen. Föreläsare är Stefan Andersson.

Anmäl dig senast 4 april via SFV:s webbplats www.sfv.fi/evenemang. Obs! Begränsat antalet platser. Kursen hålls på SFV:s kansli, Annegatan 12, 4 vån. i Helsingfors. Mera information om kursen ger verksamhetsombud Sebastian Gripenberg, sebastian.gripenberg@sfv.fi, tfn 050-441 08 18.

Styrelsedagarna 8-9 oktober

■ Är du ordförande eller styrelseledamot i ett förbund? I så fall ska du reservera veckoslutet 8-9 oktober för ett seminarium i G18, Helsingfors. Svenska studieförbundet och SFV bjuder på föreläsningar, workshops, möjligheter till nätverkande och en festlig middag för just dig.

Du som förtroendevald är viktig och vi erbjuder nu en möjlighet för dig att få se ditt förbund i ett större sammanhang, vad ditt engagemang tillsammans med andras engagemang betyder i samhället och också en möjlighet att förkovra dig i ditt styrelsearbete. Program och information om anmälningar finns på studieforbundet.fi och sfv.fi. Passa på att boka in ett styrelsemöte för din styrelse i samband med Styrelsedagarna!

Det kostar inget att delta för ordförande och styrelsemedlemmar i Svenska studieförbundets medlemsorganisationer, men deltagarna/förbunden står själva för resor och övernattning.

Mera information ger Svenska studieförbundets verksamhetsledare Mari Penanen, mari.penanen@studieforbundet.fi, tfn 040 70 30 279.

Uppslagsverket Finland får ny skepnad

■ På webbadressen uppslagsverket.fi har man sedan några år fritt kunnat ta del av allt material från SFV:s och Schildts storsatsning *Uppslagsverket Finland*.

I slutet av 2015 skedde en teknisk uppdatering, och under 2016 inleds arbetet med att förse de cirka 12000 artiklarna med kategorier och ämnesord. I framtiden blir det alltså lättare att bläddra i materialet,

och även att länka till det. måste emellertid alla hänvisningslänkar till artiklarna nu göras om.

Arbetet på Uppslagsverket Finland inleddes den 1 juli 1969. Uppslagsverket i tryckt form kom första gången ut 1982-1985, och i reviderad och utökad upplaga åren 2003-2007. Huvudredaktör för de båda tryckta upplagorna var pol.dr Henrik Ekberg.

Sök i SFV:s artikelkatalog

■ I samband med att SFV förnyade sin webbplats (se sidan 42) öppnades även möjligheten att söka i SFV:s artikelkatalog, där alla artiklar i Svenskbygden, SFV-kalendern och SFV-magasinet mellan åren 1958-2016 finns systematiskt kategoriserade. Om man hittar något intressant, kan man kontakta redaktionen@sfv.fi

för en kopia. Sökfunktionen återfinns under Publikationer/Bibliotek och arkiv.

För perioden 1882-1957 finns en ämnesvis artikellista i bokform som Einar Pontán gjorde till SFV:s 75-årsjubileum. Vi strävar till att överföra boken till söksystemet under år 2016. Boken borde finnas på de flesta bibliotek. Hittas den inte kan vi hjälpa söka i den.

Nytt om cirklar

■ En förening eller en privatperson kan starta en studiecirkel och beviljas statsbidrag av SFV förutsatt att cirkeln uppfyller vissa villkor. Det nya nu är att cirkelns längd bör vara 10-20 cirkeltimmar (à 45 minuter) och att statsbidraget delas ut i form av en klumpsumma på max 100 euro/studiecirkel, förutsatt att det finns godtagbara och verifierade kostnader.

Cirkelmedlemmarna ska träffas minst 3 gånger per cirkel och en grupp kan ha max 2 cirklar per termin. Övrig information och anvisningar för hur du arrangerar, anmäler och redovisar en cirkel finns på www.sfv.fi under Bidrag och stipendier. Vid frågor, kontakta våra regionala verksamhetsombud. Deras kontaktuppgifter finns i början av tidningen.

1931

■ På 1930-talet började man inom SFV se på svenskspråkig daghemsvksamhet som ett betydelsefullt mellanled mellan hemmen och de svenskspråkiga skolorna – speciellt på tvåspråkiga orter och på språköarna. Det första understödet av denna sort gavs år 1931 till den svenska barnträdgården i Kotka. Två år senare kom även Tammerfors med bland mottagarna, och på 1940-talet fick bidragen till daghemmen en större och mer organiserad omfattning. Antalet daghem som fick stöd ökade sedan successivt, i takt med att folkskolornas antal minskade. Idag tar de svenskspråkiga daghemmen emot ungefär fem procent av SFV:s årliga utdelning.

Bilden ur SFV:s arkiv, som ser ut att vara från 1950- eller 60-talet, saknar tyvärr uppgifter om plats och personer. Om någon känner igen sig, kontakta gärna redaktionen redaktionen@sfv.fi.

Nyland

Samtliga tillfällen är avgiftsfria. SFV bjuder på kaffe och tilltugg. Anmäl dig via SFV:s webbplats www.sfv.fi/evenemang. Mera information ger verksamhetsombud **Sebastian Gripenberg**, sebastian.gripenberg@sfv.fi, tfn 050-441 08 18.

FÖRENINGSKUNSKAP 2016

När: 2.3.2016 kl. 18:00–20:30
Plats: Evy Björkman-rummet, SFV-huset G18, Georgsgatan 18, Helsingfors
Föreläsare: Stefan Andersson & Sebastian Gripenberg

Välkommen att uppdatera dina föreningskunskaper! SFV inbjuder till en kurskväll med senaste nytt inom föreningsekonomi och föreningsekunskap. Vi går igenom aktuella ändringar i bokföringslagen samt aktuellt inom föreningsekonomiska frågor, medlemsregister, personuppgiftslagen och medlemsvård.

DIGISTOFF-FORTSÄTTNINGSKURS

När: 9.3.2016 kl. 18:00–20:30
Plats: Evy Björkman-rummet, SFV-huset G18, Georgsgatan 18, Helsingfors
Kursledare: Jonas Lemberg

En kurs för vana Digistoff användare. Vi går igenom mera avancerade moduler i Digistoff. Deltagarna har möjlighet till personlig handledning i arbetet med den egna föreningens webbsida. OBS! Ta med din förenings inloggningsuppgifter till Digistoff.

FÖRENINGSBOKFÖRING

När: 6.4, 20.4 och 27.4 kl. 18:00–20:30
Plats: SFV:s kansli, Annegatan 12, Helsingfors
Kursledare: Stefan Andersson

Kursen riktar sig till ekonomiansvariga i finlandssvenska föreningar. Under kursen går vi igenom grunderna i löpande bokföring, hur man gör upp ett bokslut och hur man sköter en mindre förenings ekonomi. Kursen består av tre föreläsningar. Vid behov ordnas extra tillfällen för gruppen. OBS: Antalet platser på kursen är begränsat! Anmäl dig senast 4.4 via SFV:s webbplats.

WEBBVERKTYG FÖR FÖRENINGAR

När: 13.4.2016 kl. 18:00–20:30
Plats: Evy Björkman-rummet, SFV-huset G18, Georgsgatan 18, Helsingfors
Kursledare: Jonas Lemberg

Lär dig hur din förening kan effektivisera sin verksamhet genom använda populära och gratis webbverktyg (t.ex. Doodle, Dropbox, Google Drive samt Skype).

SMARTTELEFONER OCH PEKPLATTOR

När: 3.5.2016 kl. 18:00–20:30
Plats: Evy Björkman-rummet, SFV-huset G18, Georgsgatan 18, Helsingfors
Kursledare: Jonas Lemberg

Bemästra din pekplatta och smarttelefon och bli bättre på att använda dem effektivt i vardagen. Vi tipsar dig om nyttiga och avgiftsfria appar, laddar ner dem och går igenom deras funktioner.

DATASÄKERHET

När: 7.6.2016 kl. 18:00–20:30
Plats: Evy Björkman-rummet, SFV-huset G18, Georgsgatan 18, Helsingfors
Kursledare: Jonas Lemberg

Kom på en föreläsning om datasäkerhet (inga förhandskunskaper behövs) där vi funderar på viktiga aspekter av datasäkerhet. Hur ska man vara trygg på nätet? Hur säkerhetskopierar man? Varför behöver man byta lösenord? Vilka skyddsprogram behöver man ha?

Österbotten

Anmäl dig via SFV:s webbplats www.sfv.fi/evenemang. Mera information ger verksamhetsombud **Anna-Karin Öhman**, anna-karin.ohman@sfv.fi, tfn 050-342 18 90.

FÖRELÄSNING I LIFEHACKING FÖR UNGA

När: 10.3 kl. 19.00
Plats: Folkhälsanhuset Wasa, Rådhusgatan 25, Wasa
Föreläsare: Oscar Damén, public speaker

Vill du åstadkomma mera i ditt liv och samtidigt öka din motivation och ditt självförtroende för att uppnå saker? Vill du lära dig tekniker som faktiskt fungerar för att uppnå dina mål? Public speaker (psyk.kand.) Oscar Damén delar med sig av verktyg och tekniker från forskning i positiv psykologi och motivationspsykologi. Föreläsningen visar hur vi skapar effektiva mål, vilka tankefallor vi faller in i som hindrar oss från att uppnå våra mål och hur vi överkommer dessa tankefallor. Teknikerna är praktiska och tanken är att varje deltagare efter föreläsningen ska kunna tillämpa dem direkt. Föreläsningen är avgiftsfri och vänder sig till ungdomar från 15 år och uppåt.

LOKALT BERÄTTARCAFÉ MED ANLEDNING AV VÄRLDSBERÄTTARDAGEN

När: 20.3 kl. 19:00 på Bergö
Mera information på www.sfv.fi.

MÅ BRA PÅ ÄLDRE DAGAR

När: 13.4.2016 kl. 14:00
Plats: Folkhälsanhuset Wasa, Rådhusgatan 25, Wasa
Föreläsare: Psykolog Christoph Treir
Mera information på www.sfv.fi

HANTERA DIN E-POST

När: 20.4 kl. 13–16 i Wasa
Kursledare: Pasi Holmberg

Lär dig funktionaliteter i Thunderbird och Outlook som hjälper dig i hanteringen av din e-post.

WEBBVERKTYG

När: 20.4 kl. 16:30–19:30 i Wasa
Kursledare: Pasi Holmberg

Effektivera ditt arbete genom att lära dig använda populära och kostnadsfria webbverktyg (t.ex. Quickoffice, Padlet, Lastpass, Remember the milk)

WORD OCH EXCEL

När: 21.4. kl. 9–14 i Wasa
Kursledare: Pasi Holmberg

Vi går igenom programmen och dess funktioner så att du kan effektivisera ditt arbete.

VÄSTERBOTTEN MÖTER ÖSTERBOTTEN

När: 9–10.5 i Wasa
Aktörer inom föreningsliv, kultur och fri bildning från Västerbotten besöker Österbotten för att bekanta sig med motsvarande verksamhet här. Delar av programmet är öppet för dem som vill knyta kontakter till samarbetsparter i Västerbotten. Mera information www.sfv.fi.

ATT FÅNGA ENGAGEMANG

När: 18.5 kl. 9.30–16.30 i Wasa
Föreläsare: Johan Dahmén, Volontärbyrå, Sverige.
Kurskostnad: 50 euro.

Kom och ta del av tips och verktyg för att fånga upp och utveckla det ideella engagemanget i din förening! Vad motiverar människor att engagera sig ideellt? Hur kan vi behålla de frivilligas engagemang? Hur fånga upp morgondagens engagemang? Volontärbyrå har ordnat utbildningar för föreningslivet sedan 2002.

DigiTala-projektet

Ett datorstött muntligt språkprov i svenska i studentexamen fr.o.m. 2019.

Reima Karhila (doktorand), Mikko Kuronen (professor i språk- och talbehandling), Raili Hildén (docent, projektledare), Heini Kallio (doktorand), Martti Vainio (professor i fonetik), Kaisa Vähähyppä (generalsekreterare, SEN) och Erik Lindroos (projektassistent).

Text *Christine Skogman* ~ Foto *Rabbe Sandelin*

SFV:s vision är att svenskan är en självklar del av den finländska vardagen och därför understöder föreningen projekt vars syfte är stärka svenskan i Finland. DigiTala-projektets ändamål är utveckla ett datorstött muntligt språkprov för gymnasiet slutskede. Med andra ord, ett muntligt test i svenska i finska gymnasier.

läroplansgrunderna finns det fastställda mål för muntliga språkfärdigheter, men dessa mäts inte alls i dag i studentexamen. Man har i flera omgångar försökt få fram ett prov för bedömning av muntlig färdighet i gymnasiet slutskede, men de praktiska utmaningarna har hittills hindrat framtagningen av en pedagogiskt och konceptuellt hållbar provhelhet. I dagens läge finns det några datorbaserade test i muntlig kommunikation i både kommersiellt och mer allmännyttigt bruk, men de passar inte in i finländska förhållanden som sådana.

STUDENTEXAMEN DIGITALISERAS

DigiTala-projektets ändamål är att utveckla ett datorstött muntligt språkprov, det vill säga muntlig språkfärdighet analyseras datorstött med fonetiska metoder och taligenkänning. Man får helt enkelt bedömningshjälp från artificiell intelligens. På så sätt kan ett stort rikstäckande prov som studentprovet, genomföras till rimliga kostnader och alla kandidater bedömas tillförlitligt, enhetligt och rättvist. Eftersom digita-

liserings av studentexamen kör igång fr.o.m. 2016, passar man nu på samma gång på att uppdatera momentet för muntlig kommunikation så att ett språkprov utförs. Genom att analysera resultaten av proven får man också fram brister: var i undervisningen behövs det göras en insats?

PILOTTESTER GENOMFÖRDA

Tack vare finansiering av SFV körde DigitTala-projektet igång i början av 2015. Under våren samlades inspelningar in av elever från Munkkiniemen yhteiskoulun lukio och Olarin lukio. Materialet användes för att utveckla ett igenkänningsverktyg, som gjordes av Institutionen för signalbehandling och akustik vid Aalto universitetet. Under hösten 2015 utfördes ett större pilottest i sex skolor (Munkkiniemen yhteiskoulu, Olarin lukio, Kauniaisten lukio, Joensuu lyseon lukio, Jyväskylän normaalikoulun lukio och Riihimäen lukio).

Under våren 2016 kommer man att analysera expertbedömningar av inlästa talprov, bedöma det material som samlades från skolorna och sammanställa

olika artiklar. Om allt går enligt planerna kommer man under 2017 att kunna bedöma monologer maskinellt.

Målet är att kunna genomföra ett prov i muntlig färdighet i svenska i studentexamen, senast i samband med provet hösten 2019. I det långa loppet hoppas man kunna använda sig av denna metod i övriga språk på B-nivå i studentexamen. ♦

DigiTala

- ♦ Ett tvärvetenskapligt projekt vars syfte är att utveckla ett datorstött muntligt språkprov i gymnasiet slutskede.
- ♦ Projektet förenar pedagogisk, fonetisk och teknisk expertis hos Helsingfors Universitet och Aalto Universitetet.
- ♦ Projektet finansieras av SFV med 210 000 EUR.
- ♦ Målet är att det finns ett delprov som testar muntlig språkfärdighet i studentexamen fr.o.m. 2019.

Tillträdande chefen Jukka Aaltonen vill sudda ut gränsen mellan ÅST och

VÄRLDEN UTANFÖR

Text Jeanette Östman ~ Foto Jeanette Östman, Pette Rissanen

- I ekonomiskt kärva tider hjälper samarbete men det löser inte allt. Jag räds ytterligare nedskärningar i stödet till kulturen.

Jag vill inte att teatern ska bli ett nöje enbart för den övre medelklassen, säger Jukka Aaltonen, tillträdande chef på Åbo Svenska Teater.

Mjuk. Vänlig. Lättillgänglig. Mitt första intryck av **Jukka Aaltonen**, 58, befästs under resten av intervjun. Den sista juli upphör hans anställning vid Åbo stadsteater men redan nu jobbar han på Åbo Svenska Teater så mycket som han hinner, och det är han som letar upp mig när jag inte hittar sidoringen och trappan upp till ÅST:s kansli.

– En ny chef måste komma in i arbetet parallellt med att den tidigare avslutar sitt. Genast i augusti ska jag fatta stora beslut och då måste jag kunna allt, säger han.

Så sent som i våras frilansade Aaltonen på ÅST som regissör för pjäsen *Einar*, ett nyskrivet drama om en äldre man som bor på ett servicehem och väntar på att sonen ska besöka honom.

– Jag har alltid njutit av att stå på scenen men upplevt att skådespeleriet handlar mest om hjärtat. Jag ville också använda hjärnan och övergick därför till skriv- och regiarbete och styrelseansvar.

Tjänsten som teaterchef är treårig med möjlighet till förlängning på två år. I regel har teaterchefen, med undantag av Joachim Thibblin, suttit tre år. Enligt Aaltonen är det ett problem att ledningen byts ut så ofta.

– Planeringen och repertoaren blir lidande. Helst bör vi veta ett och ett halvt år i förväg, två-tre år om det gäller en stor musical, vilka pjäser som vi kommer att sätta upp.

VILKEN PJÄS ÅKER PÅ turné våren 2017, och vilken blir ÅST:s stora satsning hösten 2017? Det är beslut som väntar. Aaltonen vill inte nämna vilka potentiella pjäser det kan handla om annat än att han vill satsa på klassiker, musi-

kaler och, i mån av möjlighet, nyskriven dramatik.

– De teman som behandlas ska vara angelägna och anknyta till den verklighet vi lever i. Klassiker fungerar för att de lockar publik och ofta innehåller många element som kan modifieras eller förvandlas i händerna på en skicklig regissör. Vad musikalerna beträffar räcker det inte med endast en kärlekshistoria. Också de ska beskriva samhället, eftersom samhället sätter gränserna för våra val.

” *Kultur ska vara tillgängligt för alla och överallt. Det, liksom att det ska finnas teater för barn, är en princip sak.*

Enligt Aaltonen har man på finlands-svenskt håll, framför allt inom barn-teater, förstått sin uppgift: En ko är inte bara en ko, utan hur den framställs reflekterar teaterns världsbild och visar barn och unga hur världen ser ut. Teatern kan inte fransäga sig det ansvaret.

– Synen på kärnfamiljen är en annan aktuell fråga. Måste en familj bestå av mamma, pappa och deras biologiska barn? Kan det inte handla om en ensamstående pappa, hans adoptivbarn och dennes bror som har en funktionsnedsättning? På det sättet speglar vi samhället och breddar förståelsen av vad som utgör en familj.

AALTONEN SÄGER SIG VARA till den graden yrkesskadad att han har svårt att gå på teater utan att samtidigt analysera den. Därför tilltalas han mer av musik på fritiden. Hans senaste starka teaterupplevelse var musikalerna *The Book of Mormon* som han såg i New York för tre år sedan.

– Den var rolig, intellektuell och gav många nya tankar utan att vara emotionellt kall. Den gav mig en kick – musikalerna behöver inte handla om att ställa hjärnan på hyllan. Men den pjäsen låter sig tyvärr inte göras i vår kontext.

En konkret dröm är en gemensam produktion för ÅST och Åbo stadsteater som kunde spelas helt på svenska respektive finska vid båda teatrarna. Pjäserna *Aili* och *Einar*, av vilka den första hade premiär på Åbo stadsteater i april 2014 och *Einar* ett år senare

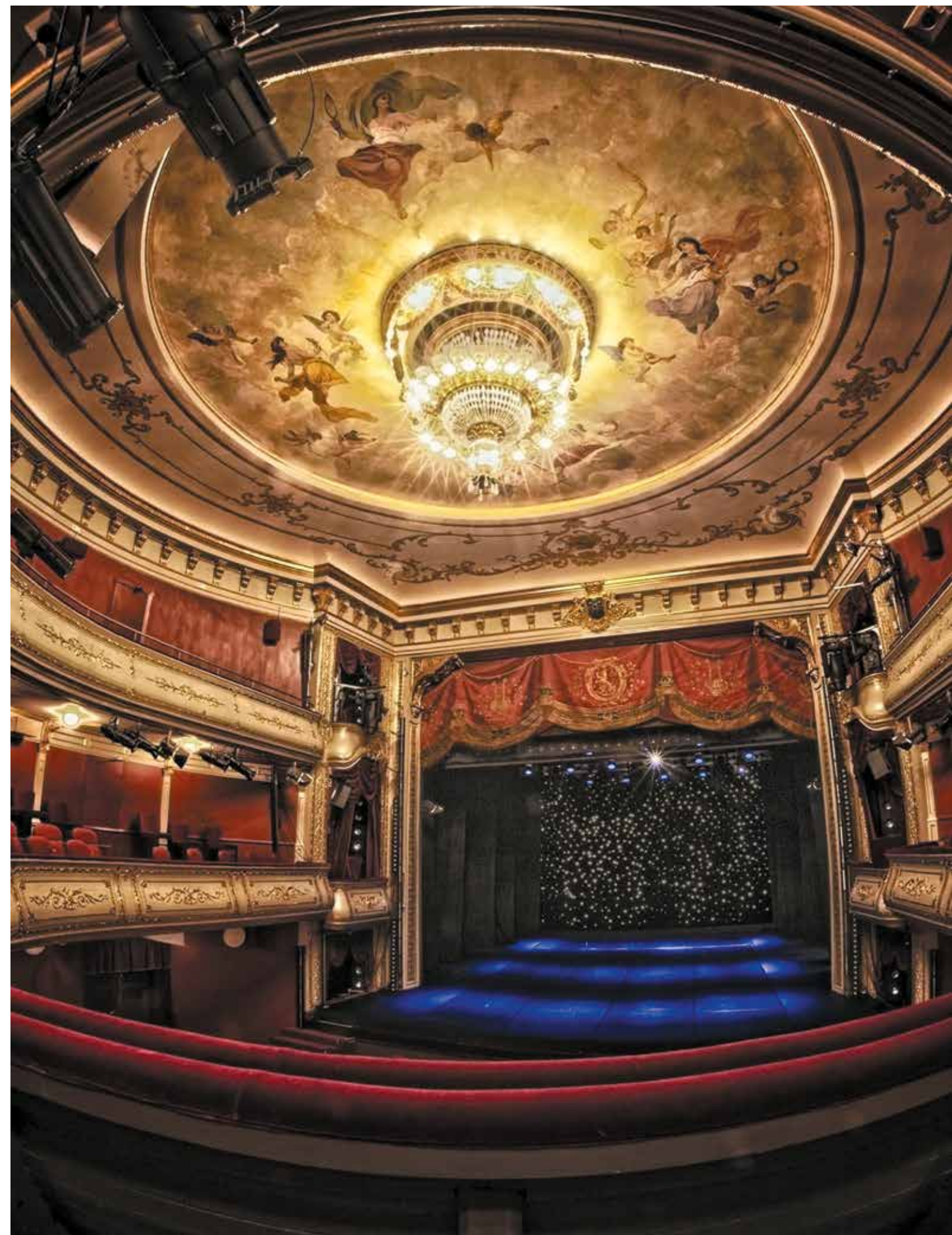
på ÅST, visades efter varandra som en tvåspråkig helhet på Studioscenen på ÅST en gång i januari. Den kan ses som ett första försök.

– I ekonomiskt kärva tider hjälper samarbete men det löser inte allt och mångfalden blir lidande. Jag räds ytterligare nedskärningar i statens stöd till kulturen. Jag vill inte att teatern ska bli ett nöje enbart för den övre medelklassen.

Att utvidga turnéverksamheten är ett svar på styrningen mot centralisering och större enheter, men också ett sätt att hitta ny publik.

– Kultur ska vara tillgängligt för alla och överallt. Det, liksom att det ska finnas teater för barn, är en princip sak. Jag vill göra vad jag kan för att så många som möjligt i vår region ska kunna ta del av teater.

– För att inte glömma vikten av och glädjen i att värna om lokala traditioner, tillägger Aaltonen med glimten i ögat →

Mer folk ska lockas till teatern och teatern ska ut bland folk. Jukka Aaltonen, som efterträder Dick Holmström som teaterchef vid ÅST i höst, vill suddas ut gränsen mellan scenen och publiken, teatern och världen utanför.

FOTO: JEANETTE ÖSTMAN

och målar upp ett scenario där en lokal amatörteater och ÅST samarbetar kring exempelvis en revy: Båda ensembleorna bidrar med olika nummer, sånger eller sketcher, och så ordnar man dans med hembakade bullar efteråt.

HAN SÄGER ATT HAN INTE haft någon nytta av sina oavslutade studier i psykologi, sociologi och statskunskap vid Åbo Akademi i sitt arbete inom teatern, eller att de influerat honom som konstnärlig ledare.

– Nej, det är nog arbetslivet och utbildningen i pedagogik vid Teaterhögskolan som gett mig de kunskaper som jag hoppas ska bära mig som chef. Och jag har ju varit teaterchef tidigare, fyra år på Åbo nya teater. Vi var fem i personalen, inklusive vår dåvarande ljudtekniker Lauri Tähkä. Han var lika trevlig då som nu. Han skrev all vår musik och vi håller fortfarande kontakten, berättar Aaltonen.

Jukka Aaltonen, 58

- ❖ **Bor:** Åbo.
- ❖ **Familj:** Två vuxna barn. En hustru. En hund och, för tillfället, en katt.
- ❖ **Utbildning:** Studier vid Åbo Akademi. Utbildad skådespelare och dramapedagog vid Teaterhögskolan i Helsingfors. Studier vid School of Mime and Theatre i Köpenhamn.
- ❖ **Karriär:** Har jobbat på Rovaniemi teater, Kajana stadsteater, Åbo nya teater och Åbo Svenska teater. För tillfället anställd vid Åbo stadsteater.
- ❖ **Aktuellt:** Tillträder som teaterchef vid Åbo Svenska Teater hösten 2016.

Samtidigt är det som intervjuare svårt att inte göra en koppling till de tidiga studierna när jag lyssnar på Aaltonens tankar om teaterns betydelse för samhällets

och människans inre utveckling, ambitionen att överbygga glappet mellan scen och publik, och fördjupa samarbetet mellan teaterhuset och världen utanför.

– Ja, kanske. Nu när du säger det.

En något oortodox fråga till en teaterchef som ännu inte officiellt ens har tillträtt: Hur vill Jukka Aaltonen bli ihågkommen när han slutar sitt värv på ÅST?

– Jag hoppas att publiken ska uppleva att pjäserna haft ett innehåll och anknytning till livet som vi lever här i Finland. Jag hoppas att personalen ska minnas mig som en chef som var mycket på plats och lyssnade på allas idéer.

Hur länge han stannar beror, enligt honom själv, på hur huset trivs med honom och han med huset. I dag är han 58 år. Årliga pensionsbrev håller honom underrättad om uppskattad pensionsålder, i nuläget 63 år och 8 månader.

– Men i min bransch slutar man aldrig arbeta, inte så länge det kommer erbjudanden och minnet håller. ♦

Topeliuspriset - det finlandssvenska publicistpriset

Ingen nyhetstorka för ledarskribenten Henrik Othman

FOTO: RABBE SANDELIN

Text Rabbe Sandelin

Det stora finlandssvenska journalistpriset på 7500 euro gick i år till Henrik Othman, biträdande chefredaktör på Österbottens tidning. Han ser dagens samhälls- och mediaklimat som en av de största utmaningarna för traditionellt frisinne och tolerans.

Det var tredje gången som allmänheten öppet kunde nominera Topeliusprismottagare. Prisjuryn, som varje år består av representanter för Finlands svenska publicistförbund och SFV, gav priset till Othman med följande motivering:

Henrik Othman har arbetat som journalist i flera decennier, och hittills skrivit över tusen ledare. Med sitt intelligenta och allmänbildande resonemang tar han ställning för jämlikhet och mänskliga rättigheter, och för de medborgargrupper som tenderar att bli bortglömda. Som en sann publikens tjänare behandlar han dagsaktuella frågor opartiskt,

analytiskt, och genom att placera in företeelser i större sammanhang. Han är också en kunnig och engagerad kritiker som recenserar både teater, musik, film, fotografi och litteratur.

– Det är förstås en ära att få ett pris just till minnet av Topelius. Och lite roligt dessutom. För mig är Topelius på ett alldeles konkret sätt inte speciellt avlägsen. Inte mer än att min farfar en gång satt i hans famn. Hade farfar levat bara lite längre – han dog fem år innan jag föddes – hade jag alltså känt en person som träffat Topelius.

Othman säger att Topelius förstås levde i en helt annan tid, men att han trots det fortfarande har något att säga oss.

– En sällsynt klartänkthet som tål att begrundas i dagens hätska klimat ger han uttryck för i Boken om vårt land, år 1875:

I andra främmande länder har folken bättre förstått sin egen välfärd. De har från början varit olika till härkomst, seder, språk och legat i strid med varandra. Men under tidernas lopp har de lärt sig att akta och älska varandra, att dela sitt goda och unna varandra jämlika förmåner. Då har de vuxit sig starka tillsammans och blivit ett folk, en nation, som ingen främling har vågat förfördela. Alla stora och mäktiga nationer har på detta sätt uppvuxit av flere folk, som från början varit främmande för varandra.

FOTO: GUNILLA KLOCKARS-OTHMAN

LÅNGSAM JOURNALISTIK. Henrik Othman sätter stort värde i att prisjuryn uppmärksammar det som kallas långsam journalistik. Han började skriva ledare för mer än femton år sedan, och har gjort det på heltid i tio år.

– Jag är rörd och tacksam över uppmärksamheten, men inte enbart för min egen del. Jag är glad att man uppmärksammar den sortens journalistik som arbetar långt ifrån jakten på snabba klick på webben. De snabba klickerna och andra nya grepp behövs visserligen då man jagar nya sätt att tjäna in pengar, men jag vill ändå tro att den tyngre journalistiken med grävjobb, bakgrundsartiklar, analyser och ledare blir viktigare i en värld som tycks bli svårare att begripa, säger Othman.

Othman vill inte påstå att ledarskrivare i allmänhet eller han själv i synnerhet skulle sitta inne med någon spe-

ciell kunskap eller med några kristallkolor gällande framtiden.

– Men någonting kan vi nog tänkas veta, eftersom vi ges tid att iakttä verkligheten, och tid att läsa på oss och samla kunskap. Kanske också åren ger perspektiv, själv har jag varit samhällsintresserad sedan tonåren, och jobbat som journalist i trettiofem år.

För Othmans del betyder bland annat nästan 1 400 ledartexter.

– Alla texter får förstås inte ett bestående värde. Ibland får man som Ferlin säga “Gud må förlåta mig somliga rader”. Men erfarenheten ger i alla fall rutin. Även det förstås på gott och ont. Erfarenhet ger åtminstone säkerhet, och startsträckan för en ledare blir kort för den som är van.

SKRIVARTORKA OCH INTENSIVA PERIODER. Emellanåt har för Othman verkat

som om de tilltänkta ämnena är något som man redan skrivit om flera gånger.

– Oftast kan man ju med bara lite justerade siffror publicera fjolårets ledare om statsbudgeten, utan att någon märker något. Och om somrarna blir det ibland lite lättare ledare om till exempel vikten av sommarfestivaler i bygderna.

Förra sommaren utgjorde dock ett stort undantag, minns Othman.

– Till skillnad från det sedvanliga gick samhället inte i stå under semestern, och ingen hann uppleva “The End of the World News”, som Burgess kallade det i sin roman. Aldrig har jag som ledarskribent upplevt en så intensiv nyhetsperiod som den som pågick förra året. Vi hade Greklandspaket, flyktningkris, tvångslagar, nedskärningar, gräl om vårdreformen, en hotande regeringskris och, för att ta ett lokalt exempel, ett famöst stadsdirektörsval i Jakobstad.

Hösten innebar enligt Othman inget avbrott: tvärtom skedde ett uppvaknande till ett Finland som många inte trodde fanns ens i sina dystraste farhågor.

– Ett hatets, missunnsamhetens och fördomarnas Finland. Vem trodde på riktigt att man i Finland skulle försöka sätta eld på flyktningmottagningar? Eller att vi skulle få se nazistiska brödraskap som patrullerar på stan?

LEDARENS VÅSEN. Henrik Othman säger att ledarskrivande i Finland har några kännetecknande särdrag.

– I vår tradition har en ledartext en

namngiven skribent, men till skillnad från en kolumn skall texten inte vara ett uttryck för personligt tyckande, utan per definition tidningens linje. Mina och ÖT:s ställningstaganden är alltså inte tagna ur luften, utan kan härledas ur det grunddokument som antogs då JT och Öb slogs samman år 2008:

Tidningen är partipolitiskt oberoende och står för öppenhet och mångfald såväl i det journalistiska uppdraget som i debatten. På ledarplats försvarar tidningen svenskheten samt förespråkar frisinne och tolerans. Oavsett tidningens ställningstaganden på ledarplats ska tidningen i sin nyhetsbevakning bejaka och

återspegla den mångfald av politiska, etniska, språkliga och religiösa grupperingar som finns i samhället.

– ”Frisinne och tolerans” tycker jag hör till de vackraste ord som finns. “Ärlighet” tycker jag också klingar bra. Lägg till ordet “solidaritet” och du har en rumstavla som bär långt för den som ska skriva ledare. Jag hoppas att mitt pris ska ses som en signal om att ledaravdelningen är viktig, och att redaktionerna också framöver ges resurser att analysera omvärlden och värna om öppenhet, mångfald, frisinne, tolerans och solidaritet. ♦

❖ Topeliuspriset delades ut 22.1 på Mediespråk 2016 i Vasa av SFV:s styrelseledamot **Wivan Nygård-Fagerudd** och Finlands svenska publicistförbunds ordförande, **Johanna Minkinen**.

❖ Priset har sedan år 1991 delats ut av Finlands svenska publicistförbund och Svenska folkskolans vänner, då Publicistförbundets publicistpris (som utdelats sedan 1957) slogs samman med SFV:s Topeliuspris. Med priset vill prisgivarna lyfta fram Zachris Topelius betydande journalistiska gärning, och premiera dagens finlandssvenska journalistik.

❖ I år steg prissumman från 5000 till 7500 euro. Denna gång var det tredje gången som allmänheten öppet kunde nominera kandidater till priset. Enligt statuten ges priset för en aktiv pågående journalistisk gärning till en person som visat betydande skicklighet i sitt journalistiska värv, bestående av såväl originalitet, civilturage som fitness.

**TIDIGARE VINNARE:
Publicistpriset**

- 1957 Ole Torvalds
- 1958 Henrik vonBonsdorff
- 1959 Frank Jernström
- 1961 Harry Elg
- 1962 Enzio Sevón
- 1964 Nils-Börje Stormbom
- 1965 Benedict Zilliacus
- 1967 Erik Appel
- 1968 Kaj Hagman
- 1970 Juhani Westman
- 1971 Birger Thölix
- 1972 Hasse Svensson
- 1973 Karl Sahlgren
- 1974 Kerstin Hanf
- 1975 Meta Torvalds
- 1976 Pelle Kevin
- 1977 Tor Högnäs
- 1979 Anita Höglund och Knud Möller
- 1980 Eva Nyberg
- 1981 Gustaf Widén
- 1982 Nya Åland
- 1983 Astrid Gartz
- 1984 Leif Salmén
- 1985 Stig Kankkonen
- 1986 Carita Backström
- 1987 Göran Wallén
- 1988 Studentbladet
- 1989 Erik Wahlström
- 1990 Melita Tulikoura

**Topeliuspriset
- det finlandssvenska publicistpriset**

- 1991 Lena Selén
- 1992 Leif Sjöström
- 1993 Olga Gustafsson
- 1994 Mayvor Stagnäs
- 1995 Peter Lodenius
- 1996 Henning Ahlskog
- 1997 Peik Österholm
- 1998 Olav S. Melin
- 1999 Mardy Lindqvist
- 2000 Nils Torvalds
- 2001 Torbjörn Kevin
- 2002 Cita Reuter
- 2003 Anna-Lena Laurén
- 2004 Kjell Lindroos
- 2005 Sven Strandén
- 2006 Kerstin Kronvall
- 2007 Ann-Kristin Schevelew, Jan Granberg
- 2008 Jonas Jungar
- 2009 Staffan Bruun
- 2010 Camilla Berggren
- 2011 Viveka Dahl
- 2012 Minna Knus-Galán
- 2013 Annika Orre
- 2014 Jessica Stolzmann
- 2015 Marcus Rosenlund

Vi har varit många aktiva föräldrar i Lahtis längs med åren, och långt handlar det om att på lång sikt skapa ett kontaktnätverk med välvilliga instanser och personer, både i stadens förvaltning och inom den finlandssvenska fond- och föreningsvärldenvärlden, berättar rektor Karin Ihalainen.

Text & Foto *Rabbe Sandelin*

Det startade med ett möte i närbutiken...

KARIN IHALAINEN

och Svenska skolan i Lahtis

SFV:s artikelserie om de svenska språköarna och deras skolor har flera gånger visat hur mycket som hänger på eldsjälares engagemang. När det gäller Svenska skolan i Lahtis är det i högsta grad sant – med fog kan man säga att knappast något blivit av utan rektor Karin Ihalainens långa insats.

Med lite hjälp av Vännerna

Trots sin rikssvenska bakgrund har **Karin Ihalainen** gjort hela sin arbetskarriär i Finland. Hon fick en klasslärartjänst i Drumsö lågstadieskola då hon år 1984 flyttade till Helsingfors med sin man, som hon träffat på lärarhögskolan i Luleå.

– Jag jobbade som klasslärare Helsingfors i sex år, men då min man, hemma från Lahtis, fick jobb i hemstaden blev det en ny flytt med barnen.

Sedan inträffade det slumpmässiga möte som i mångt och mycket blev startskottet till allt det som Svenska skolan i Lahtis är idag.

– En kvinna stannade upp mig i närbutiken och frågade om hon hört rätt, att jag talade svenska med mina barn. Samtalet ledde till att vi beslöt att arbeta fram någon form av svensk barnverksamhet i Lahtis.

År 1990 startade en svensk sagostund på stadsbiblioteket. Därefter blev det många flyttar till olika lokaler, och ny verksamhet som babysim, sportklubb och förskoleklubb. Gemensamt var att all verksamhet skedde med frivilligkrafter, och utan formellt arrangör-

skap. Marknadsföringen skedde med små lappar på bibliotekets eller mödrarådsgivningens anslagstavla.

– Det var sedan en kärntrupp på fem till tio föräldrar som allt oftare återkom till tanken på att starta en svensk skola för de växande barnen. År 1997 statade vi en föräldraförening för att kunna ansöka om pengar för verksamheten. Det första bidraget, tusen mark, kom från Brita Maria Renlunds stiftelse.

NYA SKOLLAGAR MÖJLIGGORDE. Idéerna på en skola fick en helt ny tändning i början av 2000-talet då skollagarna ändrades. Kommunerna fick skyldighet att ordna svensk undervisning om en familj så önskar – helt utan stipuleringar om att kommunen måste vara tvåspråkig, eller med krav på ett minimum antal elever.

– Efter att jag sett ut en lämplig lokal uppvaktade föräldraföreningen stadens bildningsnämnd med våra planer, Och så lovade staden år 2005 att starta skolan därpå följande läsår. Ett stycke skolhistoria skedde då de första två eleverna gick ur högstadiet år 2014 – som idag består av cirka 70 elever.

SFV fanns med från början.

– Dåvarande kanslichefen **Christofer Grönholm** hörde till dem som från början trodde på oss, och som såg till att vi kunde komma igång.

SOLSKENSHISTORIA, MEN OCKSÅ KAMP.

Inget kommer av sig själv, och Karin Ihalainen betonar också att det förstås inte är enbart hon som åstadkommit allt.

– Vi har varit många aktiva föräldrar i Lahtis längs med åren, och långt handlar det om att på lång sikt skapa ett kontaktnätverk med välvilliga instanser och personer, både i stadens förvaltning och inom den finlandssvenska fond- och föreningsvärldenvärlden.

Samarbetet mellan skolorna på språköarna är en viktig del av arbetet. Nätverket Vi 10 är ett forum där både skolor och daghem kan utbyta erfarenheter och kunskaper.

– Det är ett viktigt samarbete, och man märker att problemen på många håll är de samma – och att det krävs aktiva eldsjälar för att hålla det hela igång. Nu skulle det vara bra om man också kunde skapa strukturellt samarbete.

”

*Skulle jag inte jobba
helhjärtat för det här,
skulle jag säkert arbeta
för något annat med
tvåhundra procent.*

Karin Ihalainen ser en tydlig extra arbetsbörda för till exempel rektorerna på språköarna. Då den finska sidan backas upp av en kommunal byråkrati som till exempel kan hjälpa till med att utforma skolgången enligt den nya läroplanen, är rektorerna på de svenska språköarna ensamma.

– Vi springer på utbildningar och på de finska mötena och får informationen, men efter det hänger allt på oss själva. Det blir lite tungt ibland. Kanske vi tillsammans och i samarbete med instanserna kunde anställa en egen ”skoldirektör” för språköarna, och få det stöd som de svenska avdelningarna i tvåspråkiga kommunerna kan ge sina svenska skolor.

På grund av gränser och utstakade ansvarsområden tror inte Ihalainen att det blir det alldeles lätt.

– Vi fortsätter ändå diskussionen, och involverar nu utbildningsstyrelsen, folk-

tinget och kommunernas förbund. Jag har också bett tankesmedjan Magma utreda det här. Lyckas vi har vi skapat något riktigt gränsöverskridande.

LOKALER ALLTID ETT PROBLEM. Svenska skolan i Lahtis är nu, tillsammans med dagiset och eftiset (idag övertaget från föräldraföreningen av Folkhälsan), inhysta i en gammal skolbyggnad vid Teinintie, som emellanåt även varit uthyrd till företagsverksamhet. Man samsas under samma tak med ett finskspråkigt högstadium.

– De många flyttarna är tärande på verksamheten, och med största sannolikhet står vi inför nästa flytt inom något år. Helst skulle vi vilja komma in lite närmare centrum, nu måste de flesta elever ta två bussar för att komma till skolan.

Den ideala lösningen skulle enligt Ihalainen vara att Svenska skolan

kunde få flytta in i en egen fastighet, tillsammans med övrig svensk barnverksamhet i Lahtis. Svenska gården i Hyvinge är ett bra exempel på hur man arrangerar det hela.

– Arbetet på att skapa en svensk gård i Lahtis har faktiskt pågått sedan 2010, så man kan säga att det är ett av föräldraföreningens många maratonprojekt. Förhoppningsvis kommer förhandlingarna den närmaste tiden att leda till resultat, säger Ihalainen.

Då man träffar Karin Ihalainen märker man ändå inte mycket av stress eller arbetsbördor.

– Det är väl en del av personligheten. Skulle jag inte jobba helhjärtat för det här, skulle jag säkert arbeta för något annat med tvåhundra procent. Troligtvis är det ett arv från hemmiljön, där företagsamhet i yrkeslivet alltid funnits med i bilden. Det känns inte tungt eller tråkigt, det är ett sätt att leva. ♦

Finland sett med italienska ögon

Två bröder (10 och 12 år), anlända från Italien för att fira jul i Raseborg, sitter runt familjens matbord och gör läxor. Enligt italiensk sed har barnen redan i lågstadiet rikligt med uppgifter att utföra under skolloven, sommar som vinter. Här i valfrihetens förlovade land skulle något sådant naturligtvis inte komma på fråga, men varje förmiddag plockar alltså gossarna pliktmedvetet fram sitt skolmaterial och sätter i gång. De räknar, skriver, illustrerar, ja allt vad lärare kan hitta på att utsätta elever för. Då jag noterar att de håller på med en redogörelse för hurudant livet är i Finland ber jag att få ta mig en titt på deras texter.

Det är uppenbart att de senaste dagarnas sysselsättningar präglar deras syn på vårt nordliga land. Litet före nyår satte kölden i och ett par dagar har de med kusiner och föräldrar tillbringat all sin lediga tid på isen.

”I Finland blir det is på sjöarna när det blir vinter. Då kan man skrinna långa vägar och spela ishockey”. Så har det varit och så kommer det att förbli, tänker de sig. Några klimatförändringsfunderingar ägnar de sig inte åt, men ändå finns i glädjebägaren en liten malört: ”Det enda som är besvärligt är när vi hela tiden måste vara på vår vakt så att inte örnen kommer och tar vår lilla hund”. Hunden är mycket liten, en munsbit för den kungsörn vi med jämna mellanrum ser flyga över området. Men det är inte bara örnen som förekommer här.

”Skogarna i Finland är vackra med sina tallar, granar, björkar och andra träd som ger ett bra skydd åt alla vilda djur, hjortar, harar, lodjur och rävar”. När snön fallit ser man faktiskt kring deras hus spåren av alla de här djuren, liksom också av de möss som i år funnits i rikligt antal både ute och inne. De unga skribenterna har av små svarta lämningar kunnat konstatera att deras sängar varit i flitig användning medan de själva vistats i Italien.

Ändå är det landets invånare som ger upphov till de intressantaste iakttagelserna.

”En finländare pratar inte mycket och ganska långsamt när han gör det. Italienare talar dubbelt så fort och mycket mera”.

Också våra landsmäns relation till främlingar utsätts för närgången granskning: ”Det händer ibland att finländare hälsar när de möter utlänningar, men sedan säger de ingenting mera. Om du råkar sitta bredvid en finländare är det som om han inte skulle se att du är där”.

Deras tankegångar påminner mig om något jag läst förut. Jag letar rätt på *Boken om vårt land*, och hittar Topelius’ beskrivning av tavastlänningarna. ”Tavasten är ock en mera tystlåten och allvarsam man, långtänkt och envis, sen att vredgas, sen att förlåta.” Han har ändå, enligt författaren, blivit ”rörigare och tillgängligare under inflytandet av en ny tid och av sina grannar”. Vi får se hur det går med finländarna.

Gossarnas slutkläm är något som kanske borde stämma till eftertanke i ekonomiska ofärdstider: ”För att förtjäna pengar spelar finländarna på spelautomater. De är ofta upptagna av sina telefoner medan de står och köar för att få spela”.

Anna Lena Bengelsdorff

HAR VERKAT SOM LÄRARE I HISTORIA, SAMHÄLLSLÄRA OCH NATIONALEKONOMI VID FLERA SKOLOR I HELSINGFORS.

”

*Det händer
ibland att
finländare hälsar
när de möter
utlänningar, men
sedan säger de
ingenting mera.*

Text Benita Ahlnäs ~ Foto Rabbe Sandelin

Landets äldsta offentliga BIBLIOTEK finns i Borgå

Borgå Gymnasiums bibliotek är landets äldsta offentliga bibliotek. Grundläggningsurkunden av den 30 september 1723 är undertecknad av kung Fredrik I. Gymnasiet hade verkat i Viborg som det näst äldsta av gymnasierna i den östra rikshalvan av det svenska riket med 1641 som grundläggningsår.

Finlands äldsta gymnasium hade grundats i Åbo 1630. Efter freden i Nystad 1721, då Viborg hade avträtts, flyttades gymnasiet till Borgå. Biblioteket, som anses som Finlands äldsta och främsta bibliotek, grundades år 1728. Enligt den dåvarande gymnasieordningen skulle bibliotek upprättas i alla landets gymnasier. År 1979 övergick biblioteket till Borgå stad med ett löfte om att trygga biblioteket på den plats det nu är. Biblioteket betraktas som ett museum, vilket betyder att boksamlingarna ska behållas intakta och att de inte ska utökas med nyinköp.

Stefan Hagman, lektor i historia och samhällslära, är sedan år 2004 ansvarig för biblioteket. Han efterträdde lektor och rektor **Folke Nyberg** som hade innehaft uppdraget i 28 år och som i sin tur hade efterträtt den dåvarande rektor **Lars Nyström**. Stefan Hagman,

student från Borgå gymnasium 1987, har haft Folke Nyberg som lärare i historia. Efter pensioneringen, år 2003, kvarstod Folke Nyberg ett år som biblioteksansvarig.

Stefan Hagman är tacksam över möjligheten att ha mästaren själv som mentor.

– Det var inte lätt att efterträda allvetaren och eldsjälens Folke Nyberg som dessutom hade gett ut ett antal kunskapspäckade verk om biblioteket. År 2001 utkom *Borgå Gymnasii Bibliotek* där Folke Nyberg på över tvåhundra sidor i ord och bild har dokumenterat det unika biblioteket. →

Stefan Hagman låser upp dörren till biblioteket där man i första hand fäster sig vid den likaså unika inredningen från senare delen av 1800-talet. Hyllorna, utförda av en lokal snickare, är däremot från 1950-talet men även de gör ett betydligt ålderdomligare intryck. I taket hänger en pampig kristallkrona som i tiderna har donerats till Borgå museum av en apotekare. Det är svalt i biblioteket där fönstren är försedda med galler.

– Böckerna trivs bäst i en medeltemperatur på cirka 18 grader, upplyser Stefan Hagman.

Som biblioteksansvarig sköter Stefan Hagman biblioteket vid sidan av sitt lektorat. Biblioteket är inte öppet för allmänheten. Forskare och grupper kan enligt överenskommelse besöka biblioteket.

I april 1725 inskrevs de första eleverna i Borgå Gymnasium med huvudmålsättningen att utbilda präster och ämbetsmän. →

Det är fascinerande att uppleva Stefan Hagman i bibliotekets skattkammare bortom tid och rum.

– Borgström spårade donationer ända från år 1748. På den tiden var det en stor kulturgärning att skänka böcker och bland donatorerna fanns präster, biskopar, lärare och adelsmän, berättar Hagman medan han bläddrar i boken där den sista notationen är från 1913.

Bland donatorerna finns professorn och rektorn vid Åbo Akademi, **Henrik Gabriel Porthan** som i slutet av 1700-talet donerade 133 böcker till biblioteket. Bland andra betydelsefulla donatorer syns **Wenzel Fredrik Rotkirch**.

Den största donationen gjordes 1796-1797 av en av landets dåvarande mesta bibliofiler, kaplanen i Orimattila, **Peter Sanngren**, tidigare elev i Borgå Gymnasium, som skänkte hela sin boksamling till biblioteket. Donationen omfattade 591 band och ett antal småskrifter. Det är det största privatbiblioteket som ingår i gymnasiebibliotekets samlingar.

ÄLDSTA BOKEN FRÅN 1482. I Borgå Gymnasiums bibliotek finns tre inkunabler. Den äldsta är tryckt av **Erhard Radolt** i Venedig 1482. Boken i fråga är *Euclides Elementa*, en lärobok i geometri,

som förärades biblioteket år 1804 av biskopen i Borgå, **Zacharias Cygnaeus**.

I biblioteket finns sedan 1700-talet fyra av **Mikael Agricolas** skrifter bland dem hans *Nya Testamente, Se Wsi Testament*, tryckt i Stockholm 1548. Den första svenskspråkiga *Bibeln* från år 1541 och finskspråkiga *Bibeln* från år 1642 finns också i biblioteket. Stefan Hagman förevisar också en ytterst sällsynt koran på latin och bland handskrifterna partigångaren **Stefan Löfvings Dagbok** från år 1689–1720.

Det är fascinerande att uppleva Stefan Hagman i bibliotekets skattkammare bortom tid och rum. Det är lätt att inse att han i likhet med sina senaste företrädare Folke Nyberg och Lars Nyström är en eldsjäl som drabbats av biblioteket. Som bäst pågår digitalisering och katalogisering av bibliotekets samlingar. Det rör sig om projektarbeten som slukar mycket tid och pengar. Digitaliseringen sker med ekonomiskt stöd av undervisningsministeriet i Helsingfors universitets enhet i S:t Michel. Katalogiseringen som även den är ett mycket långvarigt projekt görs av **Pasi Hynninen** i biblioteket. ♦

På den tiden var det en stor kulturgärning att skänka böcker och bland donatorerna fanns präster, biskopar, lärare och adelsmän.

– Det fanns inget skolhus utan lektionerna hölls hemma hos någon av lärarna. Biblioteket fick starta från noll-läge eftersom inga böcker hade överförts från Viborg till Borgå. Den första byggnaden invigdes 1726, berättar Hagman.

Kort därefter uppfördes ett mera ändamålsenligt skolhus som togs i bruk år 1729. Troligt är att byggnaden är avbildad på gymnasiets sigill från år 1731. År 1758 påbörjades arbetet med skolbyggnaden vid kyrkotorget med arkitekt **Samuel Berner** som led-

are. Denna byggnad, där nationalskalden **Johan Ludvig Runeberg** var lärare under åren 1837 och rektor 1847-1850 inrymmer numera Borgå domkapitel. Det nuvarande skolhuset med **Ernst Lohrmann** som arkitekt invigdes i augusti 1850.

30 000 VOLYMER. Bibliotekets samlingar utökades med tiden så att de idag omfattar cirka 30 000 volymer, bland dem ett stort antal bokrariteter

och en handfull inkunabler från 1400-talet. Enligt skolordningen från 1724 var landets lärare och präster skyldiga att förse skolorna med böcker. År 1928 anställdes en bibliotekarie.

– Den första bevarade bibliotekskatalogen från år 1751 omfattar 95 volymer. Gåvoboken från år 1786 hör till en av rariteterna.

Varsamt tar Stefan Hagman fram boken med **Johan Borgströms** anteckningar om donationer till biblioteket.

Stefan Hagman förevisar en av bibliotekets äldre katalogmappar.

Lokal platsbaserad öppen innovation

Text Ann-Sofi Backgren

Vilka utmaningar står landsbygden inför? En utmaning är arbetsmarknadsrelaterad, unga och högutbildade personer flyttar till tätorter. Andra utmaningar är att landsbygden får allt svårare att få tillgång till expertis, eller det är svårare att attrahera kapital till landsbygden. När samhällsservicen minskar, går oftast landsbygden och byasamhällena in i en ond spiral. Innovationer kunde bryta mönstret.

I slutet av fjolåret samlades tjugofyra personer i Vasa, Österbotten för att testa en öppen platsbaserad innovation – *Innovationsstation Österbotten*. Konceptet var en pilot framtagen av Hanken Fortbildning Vasa i samarbete med SFV.

– Många pratar om innovationer, men vad är en innovation? En definition är att en innovation är något som är nytt eller ny kombination av något som är känt, att det uppfyller ett behov och skapar värde, skapar affärer eller är implementerat, exempelvis en ny affärsmodell, en ny tjänst eller produkt, ett nytt sätt att organisera arbetet, berättar **Ann-Sofi Backgren** från SFV.

Hur kan man då öka innovationsförmågan med sikte på en levande landsbygd?

– Tidigare skedde innovation i slutrum, företrädesvis inom forsknings- och utvecklingsavdelningar. Nu inser allt fler att innovation skapas då nya grupper av människor möts. Man pra-

Terje Andersson visar hur vi ska bedöma våra idéer.

tar om en kunddriven innovation, en öppen innovation, vilket är ett annorlunda sätt att tänka och agera. Detta möjliggör att landsbygdens egna aktörer kan delta i innovationsarbetet. Med andra ord har det skett en perspektivförändring. Innovationer hör även landsbygden till.

För det praktiska arbetet i workshopen stod **Terje Andersson**, som jobbar som innovationskonsult via företaget Vascaia Ab i Sverige. Visst har man även tidigare ordnat innovationsläger för landsbygden, men det nya den här gången var att sammanföra studeranden vid Svenska handelshögskolan i Vasa, mikroföreta-

SHUTTERSTOCK

” Slutresultatet blev att nya steg kommer att tas; nya tankar tänktes, en hel del med idéer togs fram, varav många är klart genomförbara företagsidéer.

gare, samt representanter för tredje sektorns föreningar och organisationer.

– Fyra mixade grupper jobbade därmed intensivt under Terjes ledning, personer som i det vardagliga livet knappast skulle ha mötts eller jobbat tillsammans, berättar Backgren.

INNOVATIONSWORKSHOP. I innovationsworkshopen fanns vissa ledord med; delningsekonomi, konstant nätuppkoppling, ekologiskt fotavtryck, förnybara energilösningar och andelslag/gemensamt ägande. De fyra grupperna jobbade med idégenerering och utveckling av andras idéer enligt

ett visst koncept. Idéerna fick sedan sorteras enligt hjärta/hjärna diagrammet. Därpå följande sortering gällde huruvida idéerna var nya, oväntade, nyttiga och genomförbara i det som kallas diamantdiagrammet. Därefter skulle grupperna ”sälja” en eller flera idéer för att få respons och sedan återvända till sin grupp för vidareutveckling av idéerna.

– Slutligen utvecklade de olika grupperna sin idé i en konceptbeskrivning, eller en ”miniaffärsmodell”, på hur man skulle gå vidare med idén; do it, undersök, spara, ge bort och kasta. Slutresultatet blev att nya steg kommer att tas;

nya tankar tänktes, en hel del med idéer togs fram, varav många är klart genomförbara företagsidéer.

Efter genomförd workshop gjorde **André Österholm** vid Hanken Fortbildning i Vasa en snabbanalys på marknaden, och en utvärdering av alla fyra gruppernas koncept, vilka affärsmodeller som kunde lämpa sig för konceptet, hur prissättningen kunde ske, och vilka finansieringsbehov som behövs för att komma igång.

– I grupp 4, där jag deltog, utvärderades konceptet *Kollektivbonden* som innehöll olika möjligheter kring ”Crowdfarming”, matkollektiv, Agri-tourism med mera. Som helhet var piloten bra och det är fantastiskt hur många idéer som egentligen fanns hos tjugofyra personer med olika bakgrund. Efter en ordentlig marknadsanalys är det mycket lättare att sätta i gång med en eventuell vidareutveckling. ♦

Kommerserådet Anders Wiklöf är en konst- och naturälskande affärsman.

Text Kjell Ekström ~ Foto Kjell Ekström och Andersuddes samling

ANDERSUDDE

– en plats där konsten och naturen möts

På Järsö strax söder om Mariehamn har kommerserådet Anders Wiklöf skapat en värdefull konstsamling med verk av främst finländska och svenska konstnärer. I hans samling på sommarvillan "Andersudde" finns många kända målningar som "Midvinterblot" av Carl Larsson, "Katten Jeppe" av Bruno Liljefors, "Vid bykstranden" av Eero Järnefelt, "Höstros" av Helene Schjerfbeck och "Eko" av Ellen Thesleff. Nu presenterar vi Andersudde och några av konstsamlingens pärlor, med särskild tyngdpunkt lagd på kvinnliga målares verk.

Kommerserådet **Anders Wiklöf** har på senare år blivit en omskriven och känd personlighet. Hans framgångssaga från fattig arbetarson till en av landets mer framgångsrika affärsmän slutar aldrig att fascinera. Trots sina framgångar har Wiklöf inte nämnvärt förändrat sin livsstil. Han trivs bäst i sitt lilla hus i Mariehamn i anslutning till barndomshemmet. Ute på Järsö har han dock skapat en spektakulär anläggning där sommarvillan byggts ut i flera etapper för att ge plats åt den ständigt

växande konstsamlingen. För tio år sedan byggdes en tennisarena med sittplatser för 1600 personer på området. Arenan är nedsprängd i berget och för arkitektoniskt tankarna till Tempelkyrkan i Helsingfors. Ett par år senare färdigställdes ett orangeri och på tomtens finns också ett par porthus, ett båt- hus samt ekonomibyggnader. Alla hus på Andersudde har ritats av förre stadsarkitekten **Folke Wickström**, god vän till Wiklöf. Den huvudbyggnad som fanns påbörjad då fastigheten förvärvades var dock ritad av **Lars Bergh**. Det är i huvudbyggnaden som konst-

samlingen finns exponerad. Eftersom Anders och hans hustru **Rita** mest är intresserade av landskapsmåleri från förra sekelskiftet är samspelet mellan tavlorna och omgivningen slående. Andersudde ligger vid stranden av Ålands hav och präglas av de röda klipporna, de svallande vågorna och de prunkande strandängarna med lövkvistade träd. Anders Wiklöf brukar ofta säga när gäster är på besök att de finaste tavlorna nog är utsikten från fönstren. **SEDAN 1980-TALET.** Anders Wiklöf började samla konst aktivt i slutet av 1980-

Huvudbyggnaden på Andersudde sedd från norr.

” Andersudde ligger vid stranden av Ålands hav och präglas av de röda klipporna, de svallande vågorna och de prunkande strandängarna med lökvistade träd

talet med inköpet av målningen *Aftonarbete i en åländsk stuga* av **Karl Emanuel Jansson** (1846–1874). Sedan det förvärvet har många värdefulla konstverk införlivats i samlingen som idag innefattar närmare 150 verk. Många av dessa är utförda av medlemmarna i Önningebykolonin som verkade kring Åbomålaren **Victor Westerholms** sommarbostad invid Lemströms kanal på Åland. I huvudbyggnadens nyaste del, stensalen, hänger i huvudsak konst av Önningebykolonisterna. Kolonin som verkade åren 1886–1914 är i europeiskt perspektiv rätt unik i det hänseendet att

majoriteten av deltagarna var kvinnor. Den första kolonisommaren deltog tre kvinnor: **Hanna Rönnberg**, **Elin Danielson** och **Nina Ahlstedt**. De två förstnämnda finns båda representerade på Andersudde – Hanna Rönnberg (1860-1946) med en oljemålning med motiv från trakterna kring Kotka och **Elin Danielson-Gambogi** (1861-1919) med hela fem verk. Den mest anslående av Danielson-Gambogis tavlor är en salsinteriör från Victor Westerholms våning på Skolgatan i Åbo, målad 1890. Elin som var mycket god vän med **Hilma** och Victor Westerholm →

Istensalen, den senaste tillbyggnaden av huvudbyggnaden på Andersudde, hänger framträdessvis verk av Önningebykolonisterna.

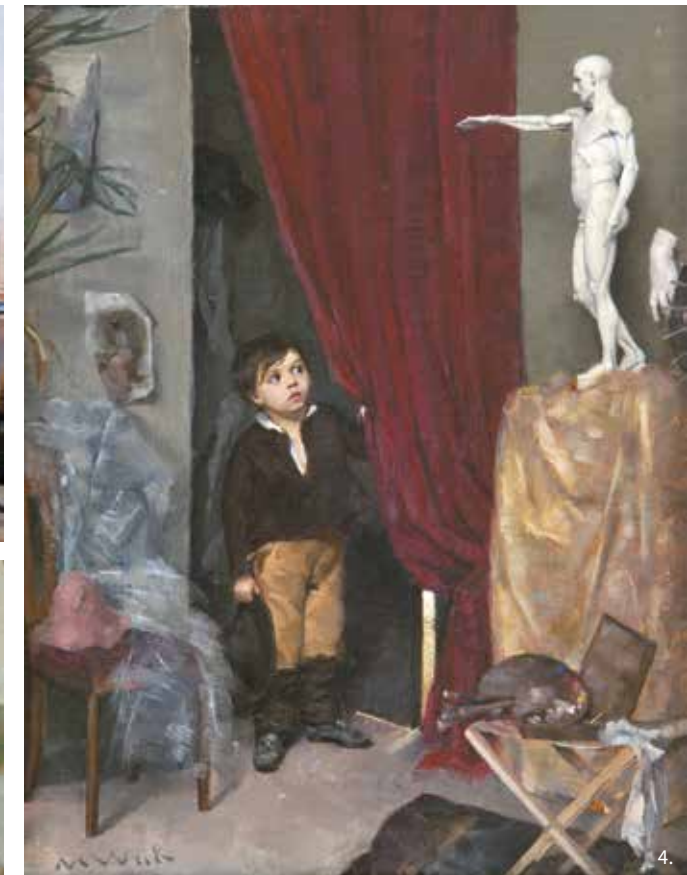
har här, som så ofta, låtit deras dotter **Greta** stå modell. Flickan står framåtlutad och speglar sig i den pampiga trymån i nyrenässansstil. Rummet är på tidstypiskt vis något övermöblerat och de plyschklädda stolarna trängs i rummet där vidlyftiga gardinuppsättningar med fransar och tofsar silar ljuset från de stora fönstren. Piedestaler med stora gröna växter och oljelampa, mönstrade mattor och en dockvagn i rotting fullständigar bilden av ett väl-mående modernt konstnärshem. Elin Danielson-Gambogi visar i den här målningen sin virtuositet – hon framställer med lätthet och precision olika material, figurmåleri och ljusskildring. Elin lämnade under 1890-talets andra hälft Finland och flyttade till Italien där hon gifte sig med den tolv år yngre italienske målaren **Raffaello Gambogi**.

I Andersuddesamlingen finns två verk av **Elin Alfhild Nordlund** (1861–1941) – en tyvärr nästan helt bortglömd konst-

när och Önningebykolonist. Hon kom med i kretsen kring Victor Westerholm redan i slutet av 1880-talet, men de två tavlorna här är båda från 1900-talets början. Den ena tavlan är målad på Kökar och den här på bild återgivna på Eck-erö, närmare bestämt i Storby. Konstnären har tagit sig till Sandviks strand och riktat blicken mot Tulluddens båt-hus och Ålands havs fria horisont. Mål-ningen präglas av det fridsamma lugn som Elin Alfhild Nordlund så ofta ville förmedla i sin konst. Innan Nordlund fokuserade på sin pedagogiska gärning i olika läroinrättningar i Åbo hade hon skaffat sig en gedigen utbildning, först i Åbo Ritskola och sedan genom studier för **Adolf von Becker**. Nordlund vistades också i Köpenhamn och Paris för studier. Förhoppningsvis kommer Elin Alfhild Nordlund att bli föremål för någon akademisk avhandling i framtiden så att hennes konstnärskap blir mer känt och undersökt.

12 KVINNOR – UTSTÄLLNING I SOM-MAR. Andra kvinnliga Önningebyko-lonister som finns representerade på Andersudde är **Ellen Favorin**, **Dora Wahlroos**, **Amélie Lundahl**, **Anna Wengberg** och **Ida Gisiko**. Alla de här kvinnorna uppmärksammas i som-mar i Önningebymuseets utställning *12 Kvinnor*. Gisiko och Wengberg är dessutom aktuella på Waldemarsudde i Stockholm, i utställningen *Magiskt ljus* som öppnar i februari.

Victor Westerholm var god vän med **Helene Schjerfbeck** (1862–1946) och en av de första att uppskatta hennes måleri. Hon var aldrig med i Önningebykolonin, men Westerholm köpte tidigt hennes konst till Åbo konstmuseum och hon deltog på Westerholms uppmaning flitigt i utställningar i Åbo. På Andersudde är Schjerfbeck representerad med en stor målning från slutet av 1880-talet: *Höstros*. Tavlan utfördes i S:t Ives i England och föreställer

1. Elin Alfhild Nordlund: Eckerö, 1906. Olja på duk.
2. Helene Schjerfbeck: Höstros. Olja på duk.
3. Elin Danielson-Gambogi: Dagdrömmar vid spegeln, 1890. Olja på duk.
4. Maria Wiik: I ateljén. Olja på duk, 1886.
5. Eero Järnefelt: Vid bykstranden. Olja på duk, 1889.

Knut Smith Hald: Ostronplockerskor vid stranden. Olja på duk.

Ellen Thesleff: Eko, 1891. Olja på duk.

en åldrad kvinna som sitter på en stol i ett spartanskt möblerat rum med stenväggar. I handen håller kvinnan symboliskt en vissnad ros i sin hand. Att Anders Wiklöf fastnat för just denna tavla är ingen slump – han har alltid hyst en särskild aktning för de äldre. Det är till exempel allmänt känt hur oerhört väl Wiklöf tog hand om sin åldrande mor innan hon gick bort. Om man betraktar *Höstros* på nära håll inser man att den trots sitt realistiska uttryck förebådar konstnärens enkla och avskalade måleri som blivit Schjerfbeckes kännetecken.

Slutligen skall här uppmärksammas en av samlingens mest kända tavlor: *Eko* av **Ellen Thesleff** (1869–1954). Tavlan målades 1891 i närheten av Ruovesi när Thesleff var drygt 20 år gammal och föreställer en flicka som i den stilla sommarkvällen prövar sin rösts bärighet. Färgen verkar vara pålagd mestadels med palettkniv. Det är egentligen förvånande att samtiden tog så väl emot det moderna ver-

ket 1891 då det ställdes ut. Detta med tanke på att varken konstpublik eller recensenter tre år tidigare var beredda att acceptera det första impressionistiska konstverket *Björkhage* som exponerades i Helsingfors av Victor Westerholm. Thesleffs paradverk *Eko* är ständigt efterfrågat för utställningar och under 2016 kommer tavlan att finnas på Sven-Harrys konstmuseum i Stockholm där en utställning, sammanställd av **Lena Holger**, uppmärksammar konstnärinnan.

Det skulle finnas anledning att lyfta fram många fler av konstverken på Andersudde, men av utrymmesskäl får vi sätta punkt här. Kanske läsaren har förmånen att någon gång få komma till Andersudde. Anders och Rita Wiklöf låter varje år ett antal grupper besöka deras natursköna sommarställe. Nästan varje sommar arrangeras också en stor konsert till förmån för Östersjöfonden på Andersudde i den magnifika arenan, men då är det musiken som står i fokus och inte konsten. ♦

Drömmen om Norden lever

Det nordiska samarbetet befinner sig i en djup kris. Låter det bekant? Under decennier har man talat om att intresset för det nordiska sviktar. Samtidigt hör det till den politiska festtalsfraseologin att betona hur viktigt begreppet Norden är för alla länder och regioner i vår del av världen. På papperet är den institutionaliserade nordismen förvisso ett ganska imponerande fenomen.

Norden som en gemenskap, inte minst på ett språkligt plan, är helt enkelt ett fantastiskt projekt. Och de nordiska kultursammanhang där jag någon gång figurerat har varit en väldigt stimulerande erfarenhet. Att kalla sig både nordist och europé borde vara en självklarhet, tycker jag.

Det brukar sägas att det nordiska på ett officiellt plan har drag av elitism. Politiker och kulturarbetare möts, utan att samarbetet får en folklig förankring. Då glömmar man alla idealister, som enträget arbetar inom föreningen Nordens ram, en praktisk kulturinsats som alltför sällan uppmärksammas efter förtjänst.

Nu är det alltså kris, på allvar. I flyktingtågets spår har klyftan mellan de nordiska ”broderländerna” vidgats på ett skakande sätt. Plötsligt befinner vi oss i en situation där alla – till och med Sverige – endast ser till de nationella behoven. Gränser stängs, den nordiska öppenhet som man så stolt lanserat ute i världen är ett minne blott. Till och med passfriheten hotas.

Visst är flyktingfrågan komplicerad, en katastrof av oanade mått. Hur balansera mellan de egna medborgarnas krav på trygghet och de flyendes hopp om en bättre framtid? Men politikernas sätt att hantera problemet inger inget förtroende, allra minst när det gäller regeringen Sipilä med en linjelös statsminister och en utrikesminister som slirar i de extremistiska utmärkena. Till bottenappen hör Danmarks närmast omänskliga behandling av medmänniskor på flykt.

En enig nordisk front är det få som längre talar om. Ändå finns ju så mycket att göra för att binda samman, i stället för att bygga barriärer. Inspiration kunde man till exempel söka från en mer än sjuttioårig skrift, ”Ett enat Norden. Morgondagens nödvändighet”, utgiven på Söderströms förlag 1943. Bakom debattinlägget stod den åländske författaren och politikern Atos Wirtanen, som sedan 1936 var socialdemokratisk medlem av riksdagen.

Han propagerade för en nordisk förbundsstat, där huvudstaden skulle ligga i Sverige (Drottningholm och Uppsala nämndes som lämpliga orter) och med en genomförd demokrati som innebar att monarkierna skrotades.

Resonemanget tog avstamp i andra världskrigets trauma, där Norge och Danmark ockuperades av Tyskland som var Finlands bundsförvant i kampen mot Ryssland. När kriget väl var över drömde Wirtanen om en ny gemenskap.

Samma idé, i moderniserad form, lanseras nu i Sverige av historikern Gunnar Wetterberg, som i Dagens Nyheter understryker att de nordiska länderna tillsammans skulle bilda en mäktig stat, kanske en av världens tio starkaste ekonomier.

En utopisk tanke, säger antagligen de flesta. Men lyssna till Atos Wirtanens manande stämma nere i tidsbrunnen: ”Ett enat Norden är ingen utopi, det är en historisk nödvändighet”. Vem vågar tro på hans vision i dag?

Gustaf Widén

ÄR JOURNALIST OCH FÖRFATTARE
SAMT MEDLEM AV SFV:S STYRELSE.

Sanna Lindholm vid pianot övar stämmor med fr.v. Alicia Jalava, Alfons Grönqvist och Jessica Tünn, den enda av de unga nu på scen som också var med i Karelias första egna musikal Schacki.

FOTO SUNNIVA EKBOM

Text *Sunniva Ekbon* ~ Foto *Sunniva Ekbon, Chris Senn*

Evigt unge ELVIS aktuell i Ekenäs

På Karelia-scenen i Ekenäs tränas igen stämmor, sång, dans och rapp dialog. Här tar ungdomsmusikalen Hemlis form, med premiär i mars.

Scenen är restaurang Graceland i Memfis.

Det är kulturarbetarna **Sanna Lindholm** och **Annette Ström** står för manuset, medan regin är **Seija Metsärinnes**. Ekenäsbosatta författaren **Monika Fagerholm** är, liksom för två år sedan med musikalen Schacki, handledare för manusskrivandet av Hemlis-musikalen.

– Tanken har varit att de unga ska få vara med om att göra en föreställning från början till slut – alltså ta del av och få en insikt i olika delar av en tillkomstprocess: det finns ju så mycket annat för en teaterintresserad än att stå på scen. Denna gång har vi haft ett lägerveckoslut för skådisarna, med samvaro, sång och med koreografi, i stället för flera utspridda workshops som vi hade med Schacki. Detta för att de ska lära känna

varandra bra redan från första början. Jag har ju jobbat mycket med text och handledning och gillar det, och framför allt gillar jag jobba med Sanna & Annette, berättar Monika Fagerholm.

EGENPRODUKTIONEN JUST NU. Fagerholm som själv sjungit och dansat med bravur på Karelia-scenen, då *Lost Primadonnas* uruppfördes i fjol. Hon känner ansvar för Karelia-scenens framtid i Ekenäs.

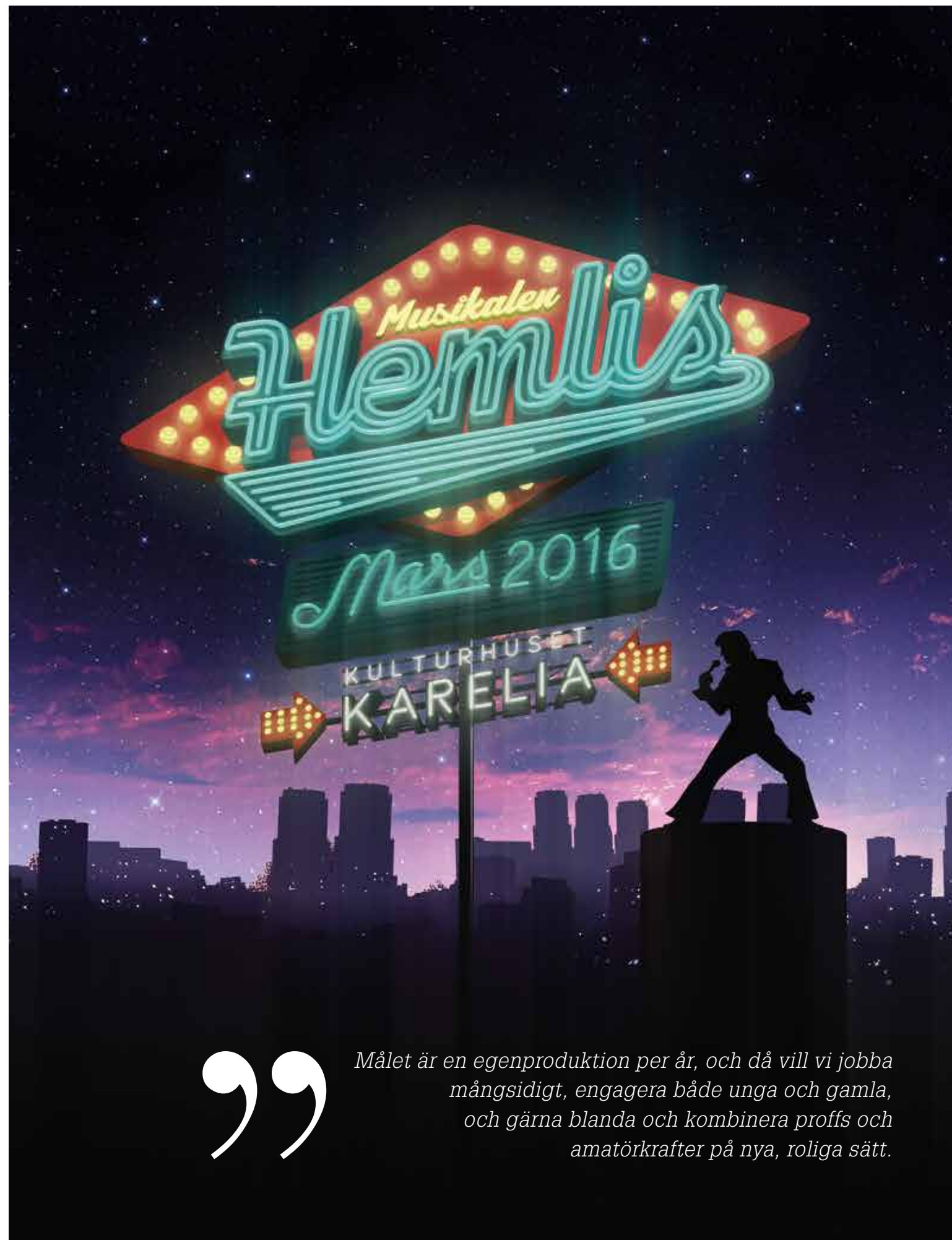
– Det är ju så att jag är ordförande för konstnärliga ledningsgruppen, teamet som ansvarar för att utveckla Karelia till ett mångsidigt kulturhus i Raseborg.

Karelia gjorde en organisationsförändring 2012 med en styrelse som sköter fastighet, hus och medlemsarbete, medan en konstnärlig ledningsgrupp jobbar med den konstnärliga delen med

allt från strategiupplägg till repertoarplanering varje säsong, och en produktionsledare som verkställer och förklarar styrelsens och den konstnärliga ledningens beslut.

– En kärna i Karelias verksamhet är just egenproduktionen, det är genom den vi har möjlighet profilera oss och ge Karelia en egen linje. År 2012 hade vi vår första egenproduktion *Schacki*, i fjol *Lost Primadonnas*, i år blir det *Hemlis*. Vi har också en revy på gång, efter ett proffsigt originalmanus. Målet är en egenproduktion per år, och då vill vi jobba mångsidigt, engagera både unga och gamla, och gärna blanda och kombinera proffs och amatörkrafter på nya, roliga sätt, berättar Fagerholm.

Att musikalerna är någonting som Fagerholm brinner för är känt sedan länge.

”

Målet är en egenproduktion per år, och då vill vi jobba mångsidigt, engagera både unga och gamla, och gärna blanda och kombinera proffs och amatörkrafter på nya, roliga sätt.

FOTO CHRIS SENN

Ovan: Seija Metsärinne regisserar entusiastiska och begåvade sång- och danskunniga. Fr.v. Alicia Jalava, huvudrollsinnehavaren i musikalen *Hemlis*, Anna Wasström, Dalina Lehtola, Simon Kiuru, Anna-Matilda Rosendal, Lisa Nyholm, Sofia Kruskopf, Julia Lindblad, Anna Malmsten, Emilie Jäntti och Alfons Grönqvist. Till vänster: I musikalen *Hemlis* möts tonåringar och vuxna på Karelia-scenen. Fr.v. Alfons Grönqvist, Dalina Lehtola och räknat framifrån Malin Wikström-Orré, Anna Malmsten och Anna-Matilda Rosendal.

” Det handlar inte enbart om musik, utan också om, exempelvis, klass. Elvis var, och är ju arbetarklass.

– Jag tycker musikalerna är större än livet. Särskilt konstiga musikalerna, musikalerna som man liksom inte väntar sig ska vara musikalerna. *Priscilla the Queen of the Desert* är en absolut favorit, den har jag sett i New York och i London, *Mamma Mia* i London var också stor, *Book of Mormon* – men också mer udda saker som *Avenue Q* som jag såg i New York.

KATARTISKT. – Jag tycker de bästa musikalerna har både ämne och funkar som underhållning, ”feel good” om man så vill säga det. Men enbart sång och dans orkar man inte titta på, hur proffsigt och skickligt det än är gjort. Varje bra konstverk ska ha en faktor X,

nåt slags underström, ofta av skitigt, solkigt, och stort allvar ”på liv och död”. Lite som i opera, som jag också älskar. – *Priscilla* är ju i grunden också en sorglig historia, om ett gäng transvestiter som turnerar i ett riktigt redneck-australien, och det är väldigt brutalt – men jag bara älskar hur man mitt i solkigheten kan stå upp, paljettskinande, och bara sjunga. Nåt osannolikt. Fagerholm gillar produktioner där man brister ut i sång på osannolika ställen.

– Tv-serien *Pennies from Heaven* som inte direkt var en musikal, men som laborerade med sånger, är ett bra exempel. Man sjunger osannolika sånger – som ändå passar – på osanno-

lika ställen. *Pennies* handlar ju om våldtäkt, mord – men det är nån egendommig katarsis, rening, att närma sig ämnet, vara i det svåra med sång, säger hon.

Hur det denna gång blev just **Elvis Presley** beror på att manusteamet vet att Elvis engagerar alla åldrar, vilket också bjuder in medelålderspubliken.

– Jag har inget förhållande till Elvis men i Ekenäs finns det en generation som verkligen har det. Det handlar inte enbart om musik, utan också om, exempelvis, klass. Elvis var, och är ju arbetarklass. Fenomenet med Elvisimpersonatorer fascinerar mig – hur populära dom är, och hur mycket publik dom drar. Också viktigt: detta är inte ett urbant fenomen, säger Fagerholm. ♦

När dövörat slår till

Att mediebruset i dag är överväldigande har länge varit en truism. Likaså att flödet på Facebook och andra snabba medier är så hektiskt att det sopar med sig det mesta av källkritik, eftertanke och omdöme.

Det mest oroande är kanske den faktaresistens som följer det våldsamma flödet i spåren. Eftersom mycket är uppenbart vinklat, ibland medvetet falskt, är cynismen den naturliga överlevnadsinstinkten. En yrkessjukdom som tidigare varit förbehållen yrkesjournalister. Speciellt sådana som vistats länge i krigsområden och andra oroshärdar. En småningom nedbrytande cynism som ofta bäddats in i bomull av sprit, tobak och andra droger.

Nu är den cynismen varmanssjukdom, och vad värre, med början i de lägre åldersgrupperna. Och inte som förr i den mest erfarna och avtrubbade ändan. Ungdomar som aldrig vant sig att följa professionella och bildade journalister (sådana finns ännu) är helt prisgivna ett myller av källor med minst sagt varierande kvalitet. Inte att undra på att reaktionen snabbt är att man inte längre kan lita på någonting – en av de vanligaste diskussionstrådar jag kan läsa i mitt eget Facebook-flöde.

Jag har senast i dag i en dylik tråd försökt vädja om lugn eftersom läget trots allt inte är så allvarligt. Och att vi därför inte ska påskynda utvecklingen genom onödigt panik. Färskas undersökningar visar att också ungdomar fortfarande anser att etablerade medier – dagstidningar, radio och tv – är pålitliga. Även om pressen på journalistkåren är allt större, i form av både nedskärningar och ökat tempo, är yrkesskickligheten och yrkesmoralen fortfarande hög. Jag behöver inte ständigt betvivla det jag läser, eller ser och hör i våra etermedier. Inte ännu. Däremot mycket av det jag ser i flödet på Facebook.

Till det bidrar självfallet all den kunskap, ja rentav bildning, som vi alla har i bagaget, vi som är medelålders eller mer. Men det blir bekymmersamt längre ner i åldrarna. Inte av lättja eller dumhet utan för att utbudet är så stort, och teknikerna för att sälla i mängden så djävulska.

Det har talats mycket om bubblor. Självfallet har sådana funnits också tidigare, men de var gemensamma för större grupper i tid och rum, det vill säga samhällsklasser, språkgrupper och nationer. I dag uppstår bubblorna snabbt, på helt andra boliner, och spricker lika fort. Borta är beständigheten, och möjligheten att bygga upp bestående identiteter och övertygelser – på gott och ont.

Ännu är situationen inte allvarlig. De flesta är fortfarande övertygade om att 1+1 är 2, och att jorden är rund. Men tvivlets frön kan gro väldigt snabbt, också på helt självklara områden, i takt med att hålen i kunskapen växer. Vad det betyder, i kombination med ökad trollproduktion, dvs. medveten disinformation, är inte svårt att räkna ut: människor som allt lättare låter sig manipuleras.

Därför är det viktigare än någonsin att hålla fast vid kvaliteten i våra viktigaste medier. Detsamma gäller i utbildningen av journalister, och medieträningen i våra skolor. Faktaresistens kan motas enbart genom bildning, och mera bildning.

Thomas Rosenberg

ÄR SKRIFTSTÄLLARE OCH PUBLICIST, MED FRÅGOR GÄLLANDE FINLANDS-SVENSKHET OCH KULTUR SOM SPECIALITET

” Färskas undersökningar visar att också ungdomar fortfarande anser att etablerade medier – dagstidningar, radio och tv – är pålitliga.

Ofullkomlig

– ändå tillräckligt bra

Text & foto Jeanette Östman

Två gånger har terapeuten och författaren Elizabeth Kuylenstierna nuddat vid döden. Eget fel, säger hon. I januari besökte hon Karleby och Vasa för att tala om positivt familjeliv och vikten av att vara sin egen bästa vän.

Vi välkomnas till en kväll som sätter föräldraskap och familjeliv i fokus. En möjlighet att stanna upp och reflektera kring rollen som förälder. Det kan låta som en omöjlighet för en person mitt uppe i småbarnsjuket, tonårstrotset eller krisen när vuxna barn ska flytta ut. Stanna upp?

Svenska **Elizabeth Kuylenstierna** är terapeut, coach, föreläsare och författare. I den ordningen. Utan det kontinuerliga grundarbetet med enskilda klienter, familjer och arbetsgrupper kring frågor som föräldraskap, ledarskap och kommunikation skulle hon inte ha någonting att föreläsa eller skriva om, säger hon.

– Att leda en arbetsgrupp och en familj är väldigt lika. Det handlar om ledarskap som behöver förändras under årens lopp. Man kommer långt med att vara artig mot varandra också inom en familj.

Kvällen kan också ses som fortbildning: Vi fortbildar ju oss i arbetslivet.

För att utvecklas i rollen som förälder behövs också reflektion och inspiration.

– Jag jobbar ständigt med mig själv. Vill leva i framkanten. Jag har en idé om att jag inte kan ta andra längre än jag tagit mig själv. När föräldrar frågar mig hur de ska ge sina barn god självkänsla och inre trygghet brukar jag fråga hur det står till med dem själva. Har de en god självkänsla?

TVÅ GÅNGER har Kuylenstierna varit nära döden. Båda gångerna var det självförvällat, hävdar hon.

– Jag är motsatsen till en hypokondriker. Jag har väldigt hög smärttröskel och gick inte till en läkare fastän jag borde. För sexton år sedan blev sjukdomsförloppet akut. Flera bukorgan var inflammerade och hotade spricka. “Du måste ha pressat dig själv hårt om du klarat av att gå med den smärtan i ett år”, sade läkaren. Han hade rätt, men det krävdes ett återfall med ny akut sjuktransport, blödande magsår och operation sex år senare innan jag

insåg att jag behövde förändra synen på mig själv.

Kuylenstierna exemplifierar med sitt föräldraskap:

– Tidigare försökte jag vara den perfekta föräldern mest för att visa de andra föräldrarna. Jag trodde att världen snurrade kring min prestation, och utgick ifrån att om jag glömde leksaken när det var leksaksdag på dagis så skulle de andra vuxna prata om det resten av dagen. I dag vill jag vara en bra förälder för mina barns skull. Skillnaden inuti mig är milsvid.

Enligt Kuylenstierna var hon tidigare hård och orättvis mot sig själv. I växelverkan mellan omgivningen och egna anlag hade hon vuxit upp till en perfektionist, ständigt på jakt efter bekräftelse för att därefter genast ifrågasätta den samtidigt som hon inte tålde kritik.

Hur länge tog det att vända den egna skutan?

– Det tog längre tid att bli frisk här uppe än där nere, säger Kuylenstierna och visar på huvudet och sen på magen.

– Uppvaknandet till frågan “vad hål-

– Numera eftersträvar jag mer rufs i håret och att leva så som jag gärna hade gjort som barn, säger terapeuten och föreläsaren Elizabeth Kuylenstierna som under barndomen jämt fick höra att hon måste vara välkammad.

ler jag på med och varför” var ett stort steg framåt. Lite i taget började jag tänka annorlunda, därefter prova att göra och prioritera annorlunda. Våga säga nej för att göra rum för ett ja. I dag är jag en bättre förälder och en skönare person för både mig själv och andra.

VILJAN ATT HJÄLPA, göra en skillnad, väcktes under uppväxten. Kuylenstier-nas familj reste mycket på grund av föräldrarnas arbete inom flyget, både civilt och inom flygvapnet.

– Det var innan vi såg tiggare i den svenska stadsbilden. Jag tyckte det var konstigt att ingen hjälpte de som fallit eller satt och tiggde, och insåg att det behövs fler som sprider värme och godhet i världen.

Kuylenstierna har kompetens också inom konflikt- och krishantering. Hon har föreläst utomlands och job-

” Jag tyckte det var konstigt att ingen hjälpte de som fallit eller satt och tiggde, och insåg att det behövs fler som sprider värme och godhet i världen.

bat lokalt, bland annat för de svenska organisationerna Barnens rätt i samhället (BRIS) och Tjejjonen.

– Behovet att få höra till är fundamentalt i människan. Att bli inkluderad i flocken, en familj eller arbetsgemenskap, är väsentligt för vår överlevnad.

Enligt Kuylenstierna tar det tid att förändra djupt rotade föreställningar om sig själv. Men man ska inte låta det avskräcka. När man en gång fått en insikt går det inte längre att blunda, på gott och ont.

Det sistnämnda förtydligar hon så här:

– Sedan jag började jobba med konfliktantering hör jag det överallt, vårt stundvis våldsamma eller aggressiva sätt att tala med varandra. Jag tål inte höra det längre och inte heller att själv bli tilltalad så. Ibland känns det som att livet vore enklare om jag inte hade haft den insikten, då den kan få mig att känna mig ensam.

I FJOL BLEV KUYLENSTIERNA certifierad handledare i The Human Element, en utbildning som hon gått i New York. Målgruppen är främst chefer och fokus ligger på att öka deltagarnas självinsikt →

FNV-träff i Oslo

Fria bildningens roll i integrationsarbetet

Text Beatrice Östman ~ Foto Ann-Marie Winberg

Norden står mitt i en flyktingström från krigsdrabbade länder och temat var därmed givet för den årliga träffen för FNV-förbundens generalsekreterare och rektorer som hölls i Oslo i januari 2016.

och förmåga att göra det bästa av att vi alla är både lika och olika.

Konceptet bygger på psykologen Will Schutz FIRO-teori (Fundamental Interpersonal Relationship Orientation) om de olika faserna en grupp genomgår i utvecklingen mot enighet och effektivitet. Varför fungerar vissa grupper bättre än andra trots att utbildnings- och skicklighetsnivån är den samma?

– Mitt mål för våren är att köra in det nya konceptet, ta så många internationella uppdrag som möjligt och jobba vidare som terapeut och coach.

Det går inte an med mindre än att jag frågar om Kuylenstierna, med sin energi och företagsamhet, inte skapar press hos andra.

– En myndig person är ansvarig för hur han eller hon hanterar tidigare och nya upplevelser, känslor och reaktioner på andra människor. Jag är en person med massor av energi. Jag är handlingskraftig. Varje år sätter jag upp mål för mig som jag ser till att beta av alternativt avskriva. Men det är en skillnad om jag gör det för någon annans skull eller för att jag är nyfiken, vill lära mig någonting och njuter av det.

Elizabeth Kuylenstierna (fd Gummesson)

❖ **Ålder:** 46.

❖ **Bor:** I Gamla stan i Stockholm.

❖ **Familj:** Tre döttrar (12, 17, 21), deras pojkvänner och två hundar.

❖ **Jobb:** Terapeut, coach, föreläsare och författare.

❖ **Fritid:** Gör ingen sådan åtskillnad. Gillar uttrycket "en person som älskar sitt jobb jobbar inte en enda dag i sitt liv." Men jag tycker om att umgås med de som står mig nära och att resa.

❖ **Bakgrund:** Journalist. Bytte yrkesbana för tio år sedan. Har jobbat med utsatta barn i femton år. Har skrivit sex böcker om bland annat föräldraskap, svartsjuka och kommunikation.

❖ **Aktuellt:** Föreläste om positivt familjeliv i Karleby (27.1) och Vasa (28.1) i ett samarbete mellan SFV, Folkhälsans Förbund, Hem och skola, Marthaförbundet, UngMartha, Luckan i Karleby. Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Aktiastiftelsen i Vasa och Karleby stad understödde evenemanget.

– För mig handlar det om budskapet, inte att jag säger det. Om publiken efteråt inte minns att det var jag som höll en föreläsning passar det mig utmärkt. Numera stämmer jag först av med mig själv innan jag lyssnar på andras eventuella åsikter om min insats.

Elizabeth Kuylenstierna avslutar kvällens föreläsning med en övning. Vi ombeds sluta ögonen och föreställa oss de viktigaste människorna i vårt liv.

– Öppna sen ögonen. Hur många såg er själva inkluderade i den här bilden? Ingen?

Kuylenstierna upprepar det till synes självklara: Att våra insatser som föräldrar, partners, chefer och kolleger påverkas av att vi värdesätter oss själva som tillräckligt betydelsefulla, kompetenta och omtäckta.

– Ni är den viktigaste människan i ert liv, den enda som ni kommer att leva med hela livet och dela exakt allt med. Andra vet vi aldrig hur länge vi får ha. Ni behöver vara er egen bästa vän. I stället för att vakna upp varje morgon, se er spegeln och tänka: "Nej usch, är det du nu igen?", kan ni säga "Hej! Härligt att jag får dela en ny dag med dig!" ♦

Temat engagerade alla och diskussionerna var livliga kring frågan vad FNV och den fria bildningen kan göra för att integrationen skall bli så smidig som möjlig för dem som nu kommer till våra länder.

Planeringen sattes igång och ett slutligt beslut om hur FNV går vidare i integrationsarbetet tas vid årsmöte i Lillhammer i september 2016. Innan dess kommer en ny träff att arrangeras i april i Stockholm. Temat för dagen är asylsökande och integration; inbjudna är förutom rektorerna för studieförbunden, även centralt ansvarig personal.

PROJEKTET NY I NORDEN. FNV erhöll under åren 2012–13 finansiering av Nordiska Ministerrådet för projektet *Ny i Norden*. Syftet med projektet var att utarbeta ett material för studiecirklar och diskussionsträffar kring temat Den nordiska samhällsupbyggnaden, kulturen och historien.

Målet är att ge nyanlända en förståelse för det nordiska samhället. FNV kommer nu att lyfta upp projektet på nytt och marknadsföra materialet för alla FNV:s medlemmar.

Ovan: Ivar Odnes från Senterpartiets studieförbund, Norge och SFV:s Beatrice Östman, FNV:s ordförande. Nedan: Anitta Pehkonen från Opintotoiminnan Keskusliitto, och Stefan Landberg, FNV:s vice ordförande från Studieförbundet Vuxenskolan, Sverige.

FÖRBUNDET NORDISK VUXENUPLYSNING. Det nordiska studieförbundet FNV grundades 1970. De grundande medlemmarna var Maaseudunsivistysliitto (MSL), Svenska studieförbundet

(i grunden SFV) och Opintotoiminnan Keskusliitto OK, från Finland tillsammans med ett studieförbund från Danmark, två från Norge och ett från Sverige.

Idag består FNV av nio studieförbund. Termen studieförbund på nordisk nivå står för centralorganisationer som får direkt statlig finansiering för det som vi i Finland kallar kurs- och cirkelverksamhet.

Nordiska Ministerrådet har sedan FNV grundades understött den nordiska verksamheten med direkt finansiering för kurs- och seminarieverksamhet fram till 2003. Årskiftet 2003–2004 samställdes de nordiska studieförbunden och folkhögskolorna med övrig nordisk vuxenutbildning, som t.ex. universitet, och sedan dess har FNV jobbat med fyra planeringsprojekt och två utvecklingsprojekt.

Teman för projekten har varit demokrati, klimat, integration och drop outs (ungdomar som fallit ur systemen) bland ungdomar. I samband med att förändringarna under 2003–2004 genomfördes togs också de baltiska staterna med i det nordiska finansieringssystemet. ♦

SFV har en ny webbsida, än sen?

Text Rabbe Sandelin

Det är inte längre en nyhet att en organisation lanserar en uppdaterad webbsida. Det gjorde SFV vid årsskiftet – för fjärde eller femte gången, beroende på hur man räknar. Men i år fanns det en betydande skillnad jämfört med föregående gånger.

Tidigare förnyelser skedde oftast på grund av att själva sättet att presentera material på nätet fått nya verktyg; webbanvändarnas skärmar hade blivit större och skarpare, eller webbpubliceringsverktygen hade utvecklats så att sidorna blev vackrare att se på, och framför allt enklare att skapa och uppdatera.

Ur denna synvinkel var det tills för något år sedan inte alls något "fel" på SFV:s webbsidor. Men en revolution skedde på annat håll. De så kallade smarttelefonerna gjorde inträde.

Smarttelefonerna brädade inte bara på en gång många etablerade telefon-tillverkare som Nokia, eftersom de nya tillverkarna kom med färdiga ekosystem, till exempel appar och musikförsäljning, i bagaget. De var också de första telefonerna med vilka man åtminstone med någon form av framgång kunde surfa på nätet.

I praktiken var Apples Iphone, som lanserades 2007, en tydlig vattendelare. De första modellerna, liksom alla andra smarttelefoner som lanserades i iPhones kölvatten, var visserligen ganska långsamma som webbläsare, men introduktionen av snabbare nätverk och snabb-

are elektronik ändrade i rask takt på ekvationen. Idag borde vi egentligen inte längre kalla de här apparaterna för telefoner; de är i själva verket kraftfulla, ständigt uppkopplade datorer – ett slags cyborgaktiga förlängningar av våra egna intellekt, med alla de för- och nackdelar det kan innebära.

MINIATYRISERING OCH RESPONSIVITET. Och det är faktiskt denna utveckling som även drivit på den senaste utvecklingen då det gäller webbsidor. Av statistiken gällande till exempel SFV:s webbsidor kunde man förra året enkelt utläsa att cirka femtio procent kom från smarttelefoner. För många är alltså telefonen idag det primära sättet att interagera på nätet. Då måste webbsidorna vara lika användbara på telefonernas små skärmar, som på borddatorernas, eller de bärbara datorernas större skärmar.

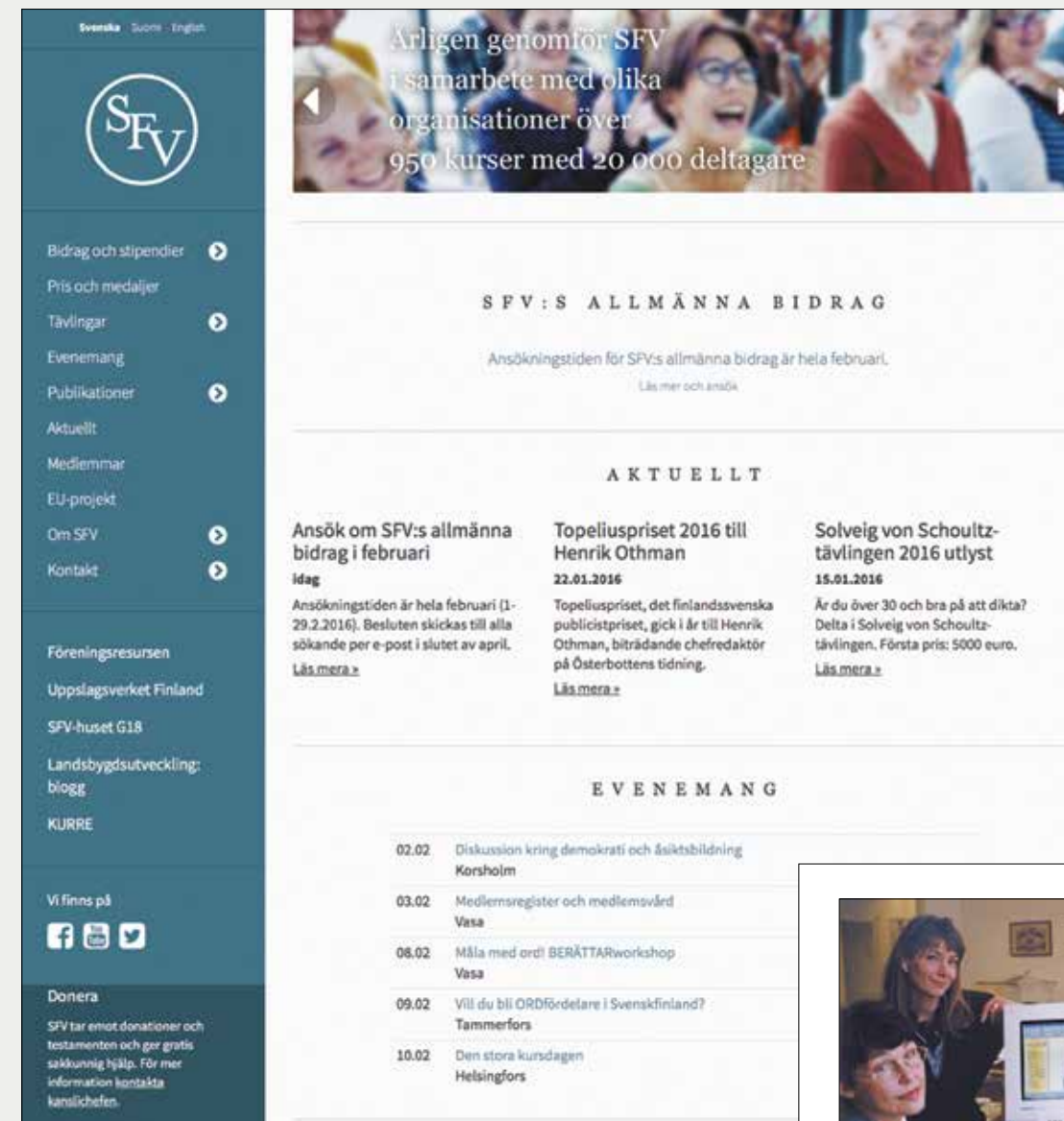
När webbutvecklarna för några år sedan upptäckte det här, var den första lösningen att bygga två sajter: en för datoranvändare och en för små skärmar. Med lite programmeringstrick (eller med ett menyval) kunde man sedan få datorn som levererade sidorna att välja rätt version beroende på vilken

användare som kom till sidorna. Men ibland gick det fel.

SFV valde att vänta tills det gick att bygga en ordentlig så kallad *responsiv* sajt. Innehållet är hela tiden det samma, men presentationen anpassar sig automatiskt och i realtid på basen av användarens skärmstorlek. Man kan bra prova det på en större datorskärm; den minsta versionen man kan åstadkomma genom att förminska webbläsarens fönster är den version telefonerna ser.

INNEHÅLLET ÄR DET VIKTIGASTE. Det kan tyckas som att denna tekniska detalj i presentationen av SFV:s webbmateriale är en liten sak, påkallad av en ännu mindre sak: den ökande tekniska miniaturiseringen. Ett projekt som det här växer ändå fort till sig: till en nödvändighet att gå igenom allt det material som längs med åren samlats på sidorna. Att börja sovra, att börja klargöra. I själva verket var det just detta arbete som tog längst – en tekniskt modern sajt hade vi annars kunnat visa upp tillsammans med vår webbleverantör webbhuset.fi långt tidigare.

Det är många frågor man bör ställa sig då man utvecklar själva innehållet.

Till vänster: SFV:s senaste webbsida kördes igång 2016. I samarbete med webbhuset.fi byggdes en så kallad responsiv sajt, som smidigt anpassar sig till olika skärmstorlekar.

Nedan: SFV:s första hemsida (som det hette då) lanseras av Margit Karjala och Johanna Carpelan på SFV:s kansli år 1999. Navigeringslänkarna skiljer sig inte speciellt mycket från det som lyfts fram som viktigast även idag.

Hur berättar vi om oss själva, vad kallar vi saker, och gör vi det konsekvent på alla sidor, med samma ord? Vad kan vi förbättra och förenkla? Till saken hör att SFV i samband med de nya sidorna också strävade till en förenkling, där det material som tidigare lydde under SFV:s studiecentralverksamhet på adressen sfvbildning.fi, inleddes på de nya sidorna. Det medförde ett betydande tilläggsarbete där vi ofta medvetet fick

tvunga oss att glömma vår egen internaliserade organisationsbild (självklar enbart för oss på insidan) – och i stället se på sakerna ur användarnas synvinkel. Exakt samma tankeprocess gällde de nya webbsidornas navigering. Alla navigeringslänkar måste begreppsligt och innehållsmässigt vara på samma nivå – annars tappar användaren lätt bort sig. Om inte användaren hela tiden kan skapa sig en bild av hur den rör sig bland

sidorna, kan denna ofrivilliga vilshenhet och desorientering kännas lika fysiskt påtaglig som då man på riktigt går vilse i den fysiska världen. Hur många gånger har inte vi alla "gett upp" på en webbsida, och gått tillbaka till ingången?

Ta alltså gärna en titt på SFV:s nya sidor med det ovanstående i tankarna. Ge sidorna ett ordentligt träningspass, och tveka inte att ge feedback på redaktion@sfv.fi. ♦

Föreningsresursen upprätthålls av SFV och här hittar du fakta, tips, råd och svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. www.foreningsresursen.fi

Stefan Andersson
PERSONALADMINISTRATÖR

Protokoll

Ett vid första intrycket torrt och tråkigt dokument som ett föreningsmötesprotokoll kan väcka överraskande stora passioner. Ibland finns kommatteknet på fel ställe, ibland motsvarar inte protokollet mötets beslut och ibland saknas det helt. Jag går därför nedan in på de viktigaste principerna vad gäller mötesprotokoll i föreningar.

1 ANSVARET FÖR PROTOKOLLET. Enligt föreningslagen skall mötets ordförande se till att protokoll uppgörs över mötet, att det undertecknas av mötesordförande och minst två protokolljusterare. Bland föreningsaktiva finns en allmän missuppfattning att det är sekreteraren som ansvarar för protokollet. De facto är sekreteraren endast (men viktig!) teknisk hjälp åt ordförande. Sekreteraren får nog, men måste inte, underteckna protokollet. Om ordförande och sekreteraren är oeniga om formuleringarna i protokollet är det alltid mötesordförandens åsikt som avgör.

2 JUSTERING. Det händer också att protokolljusterarna anser att protokollet inte motsvarar mötet gång. Då måste man minnas att justerarna inte får ändra något i själva protokollet. Alternativet är att förhandla med ordförande och försöka komma överens. Justerarna kan också i en separat skrivelse föra fram vad de anser att är felaktigt i protokollet. I sista hand kan justeraren förstås vägra att skriva under. Går det så är man tvungen att justera protokollet först på följande föreningsmöte. I det beslutet kan endast delta de föreningsmedlemmar som var med på det omstridda mötet. Somliga föreningar väljer fler än två protokolljusterare för att gardera sig mot en dylik besvärlig situation.

3 INNEHÅLLET. Enligt lagen skall mötets beslut antecknas i protokollet. Det räcker således med att anteckna endast besluten. Enligt vedertagen mötespraxis skall också i ärenden med omröstning tas med nya beslutsförslag och hur röstningen utföll, antalet röstberättigade, eventuella tomma eller förkastade röster osv. Röstningsresultatet är särskilt viktigt i beslut som kräver kvalificerad majoritet. De punkter som absolut och tydligt måste antecknas i protokollet är: Föreningens namn, vilket möte, mötestid och plats, antalet närvarande/röstberättigade och vid behov förteckning som bilaga. Dessutom bör framgå mötets öppning, laglighet, beslutsförhet och vem som valts till mötesordförande, sekreterare och protokolljusterare. Slutligen antecknas när mötet avslutats. Förstås måste också de ärenden som nämns i föreningens stadgar ingå i protokollet och givetvis alla avvikande åsikter.

4 STYRELSEPROTOKOLL. Ovan framförda gäller i främsta hand föreningens möten för medlemmar som årsmöten men tillämpas också på föreningens styrelsemöten. Justeringen av styrelseprotokoll sker vanligen av hela styrelsen på följande möte.

5 OFFENTLIGHET. Notera ännu att alla föreningsmedlemmar har rätt att ta del av protokollen från föreningens möten. Det betyder att man får läsa protokollet men man kan inte kräva en kopia av det. Men kom ihåg att protokollen av föreningens styrelse inte på samma sätt är offentliga. Styrelsen kan själv bestämma om dess protokoll helt eller delvis är offentliga. Varje föreningsmedlem har dock rätt att ta del av/få veta beslutet i ärenden i styrelsen som berör dem själva.

SFV:S STADGAR

Att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understöda skolor, daghem och bibliotek, utge studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden.

SFV-MAGASINET'S PRENUMERANTER
(INKL. SFV-MEDLEMMAR) 23.9.2015

9090

SFV:S FONDER

416

SFV:S UTDELNING 2015

2,5 miljoner euro

ANTALET KURSER SOM ORDNADES
I SAMARBETE MED ANDRA
ORGANISATIONER 2015:

908 st.

REGIONVIS:

ÖSTERBOTTEN 500 kurser

ÅBOLAND 77 kurser

NYLAND 331 kurser

ANTALET DELTAGARE I KURSERNA:

18 546 personer

ANTALET CIRKLAR ÅR 2015:

82 st, 939 deltagare

SFV:S BIDRAG

Stipendier och bidrag

Ansökningstiden för SFV:s allmänna bidrag var inom februari månad. I september 2016 kan organisationer som arbetar kalenderårsvis ansöka för projekt som gäller 2017.

Kurser & studiecirklar

SFV:s studiecentral betalar ut stöd till kurser avsedda för organisationer, eller till studiecirklar arrangerade av privatpersoner eller föreningar. Löpande ansökningstid. Se sfv.fi.

DONATIONER OCH TESTAMENTER

Vill du vara med och stöda det bildnings- och kulturarbete som SFV gör? Kontakta kanslichef Johan Aura, johan.aura@sfv.fi eller 040-3559 935.

SFV:S TÄVLINGAR

Litterära tävlingar

Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller. Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) utlyses i oktober, tävlingstiden går ut i mitten av januari, och prisutdelningen sker i maj. Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30) utlyses i januari, tävlingstiden går ut i mitten av april, och prisutdelningen sker i september. Prissummorna: I pris 5 000 euro, II pris 3 000 euro och III pris 2 000 euro.

Musiktävling

Caj Ehrstedts pris utgår efter en tävling ur Eva och Caj Ehrstedts fond. Priset är avsett för en begåvad finlandssvensk sångare som inte fyllt 30 år. Priset ges i genren klassisk musik och gäller således inte pop- eller jazzmusik. Tävingen ordnas vart 3-4 år.

MEDLEMSKAP I SFV

Medlemskapet i SFV:s understödsförening kostar bara 10 e/år. Till förmånerna hör SFV-magasinet, årsboken SFV-kalendern samt som ny medlem en bok ur SFV:s skriftserie. Dessutom får SFV-medlemmar rabatt på Schildts & Söderströms. Se annons i denna tidning för närmare information.

Adressförändringar

www.sfv.fi/medlem eller per e-post sfv@sfv.fi eller ring 09-6844570.

Vad förväntar sig dagens kosmopolitiska och beresta finlands-svenskar av en förening som vill stärka det svenska i Finland, en folkrörelse för bildning, kunskap och kultur?

Camilla Nordblad
KANSLICHEFENS ASSISTENT

Medlemsundersökningen SFV:s utdelning, stipendier, kurs- och seminarieverksamhet det viktigaste

■ SFV lät under våren och hösten 2015, i samarbete med PBI Research Institute, göra en medlemsundersökning för att ta reda på varför våra medlemmar hör till SFV, hur de ser på föreningen samt vilka förväntningar de har på föreningens verksamhet.

Av den gemensamma undersökningen framgick att SFV:s utdelning (33 %), stipendier (22,5 %) och kurs- och seminarieverksamhet (17,5 %) klart upplevs som föreningens viktigaste fokusområden. Publikationerna (17 %), men även SFV:s pris och tävlingar (10 %) kom tätt efter.

VARFÖR ÄR MAN MED I SFV? Medlemmarna utgör grundstenen inom föreningens verksamhet och kan med rätta betraktas som dess vitaminspruta och källa till många inspirerande idéer. SFV:s närmare 9000 medlemmar är utspridda över hela Svenskfinland, men föreningen har också många trogna medlemmar inom språköarna och i helt finskspråkiga regioner, samt utomlands.

Enligt undersökningen är orsakerna till varför man skrivit in sig i föreningen många och varierande. Vi har medlemmar som hör till föreningen av tradition och för att de vill stöda det svenska språket i Finland, medlemmar som hör till föreningen via sitt arbete, för att de tycker att våra publikationer är intressanta, och för att medlemsavgiften är låg och ändamålet gott. Men också medlemmar som lockats av ett erbjudande på en bokmessa, medlemmar som inte kommer ihåg varför de hör till SFV, som fått medlemskapet som gåva, för att någon tipsade om SFV eller annars bara tyckte att SFV var en bra grej att höra till. Utmärkande för dem alla är dock, att de vill höra till en förening som värnar om det svenska språket i Finland.

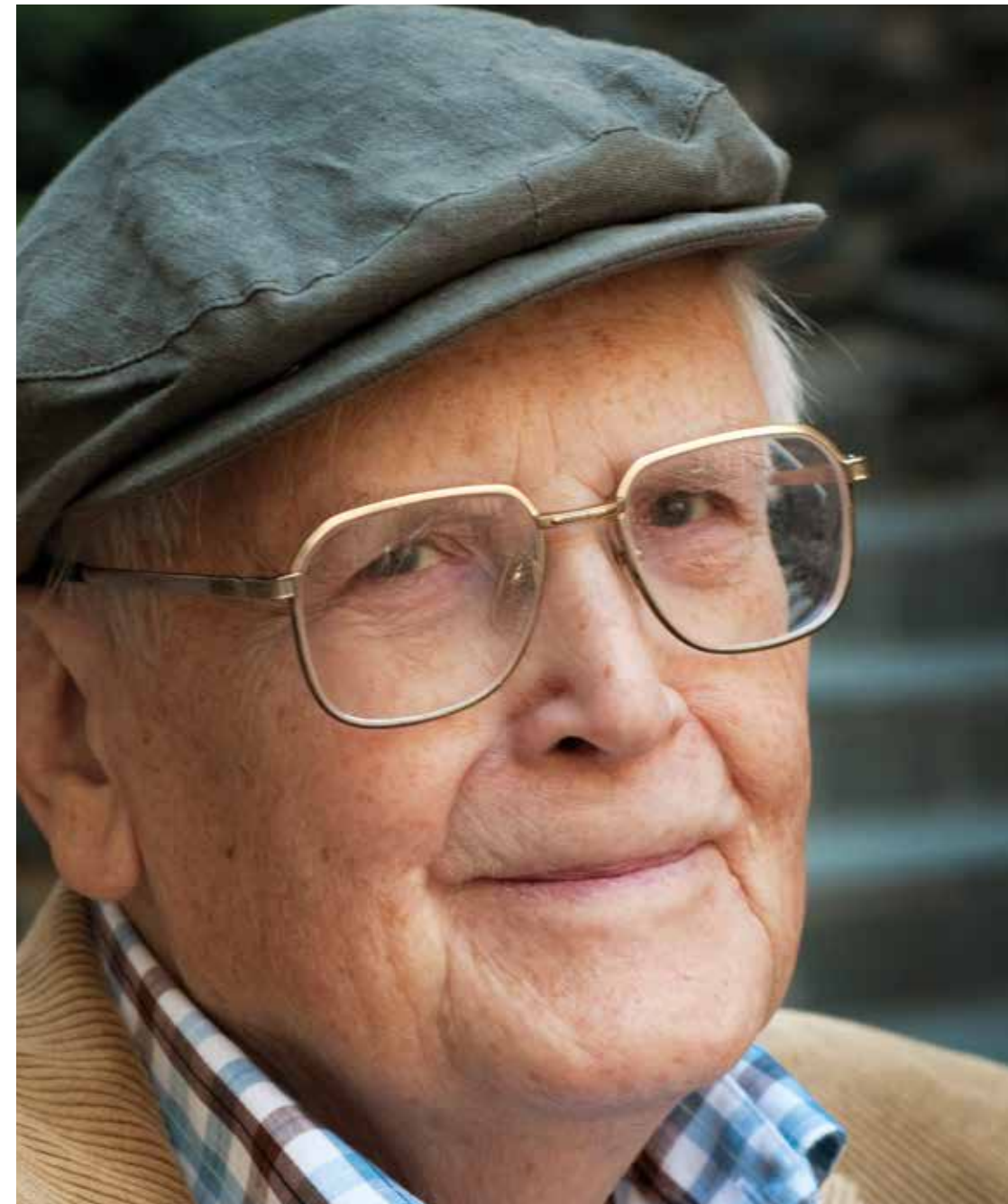
BEVARA DET SVENSKA I FINLAND. Medlemmarna var ense om att en viktig sektor för SFV är den svenska skolan och det svenska språkets ställning i Finland överlag, men speciellt bland barn och ungdomar. Detta gäller även det svenska språket i finskspråkiga skolor, eftersom man allt mer börjar inse betydelsen av ett samarbete mellan båda språkgrupperna. Man önskar också större synlighet, regionala satsningar och mera information om SFV:s verksamhet. Speciellt den yngre generationen vill få all information via digitala medel, medan de äldre fortsättningsvis gärna läser t.ex. våra publikationer i tryckt format.

UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE. Tio gruppintervjuer med slumpmässigt utvalda SFV-medlemmar gjordes i april och maj 2015 på olika orter i Svenskfinland. I augusti och september fortsatte undersökningen i form av e-post enkäter. I tillägg till detta intervjuades 202 medlemmar per telefon. Telefonintervjuerna följde samma upplägg som enkäten.

De som svarade på enkäten och telefonintervjuerna (423 st.) kom till största delen från huvudstadsregionen och Östernbotten (nästan 60 %), medan de övriga respondenterna var fördelade till olika regioner i Nyland, Åboland och Åland. Också medlemmar från språköarna intervjuades. Majoriteten av dem som svarade var över 60 år.

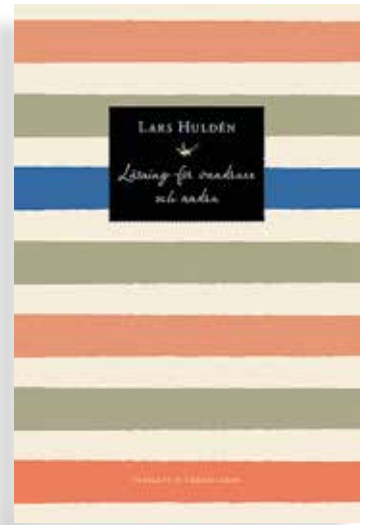
Genom det material vi fått från våra medlemsgallurpar och regelbundet gjorda omvärldsanalyser har vi fått en mångfald av goda förslag som hjälper oss att utvecklas inom våra fokusområden.

Tack för all kreativitet och inspiration som vi fått ta del av! Ni medlemmar är viktiga för oss och vår framtida verksamhet. Vi önskar SFV-magasinet läsare och alla våra medlemmar en god fortsättning på 2016!

VI GRATULERAR
LARS HULDÉN PÅ
90-ÅRSDAGEN 5.2.2016

Vi firar med att ge ut en volym med den älskade samlingen *Läsning för vandrare* (1974) samt kortdikter och haikudikter som inte tidigare publicerats i bokform.

Lars Huldén
**LÄSNING FÖR
VANDRARE OCH
ANDRA**

Ca 21€ i närmste väl sorterade bokhandel eller på sets.fi
Med SFV-rabatten 14,70€!

Alla SFV-medlemmar får 30 % rabatt på allmän litteratur hos oss!

Du får rabatten i vår nätbokhandel sets.fi med kampanjkoden »Aktie123«.
Här hittar du hela vårt sortiment med hundratals titlar. Öppet dygnet runt!

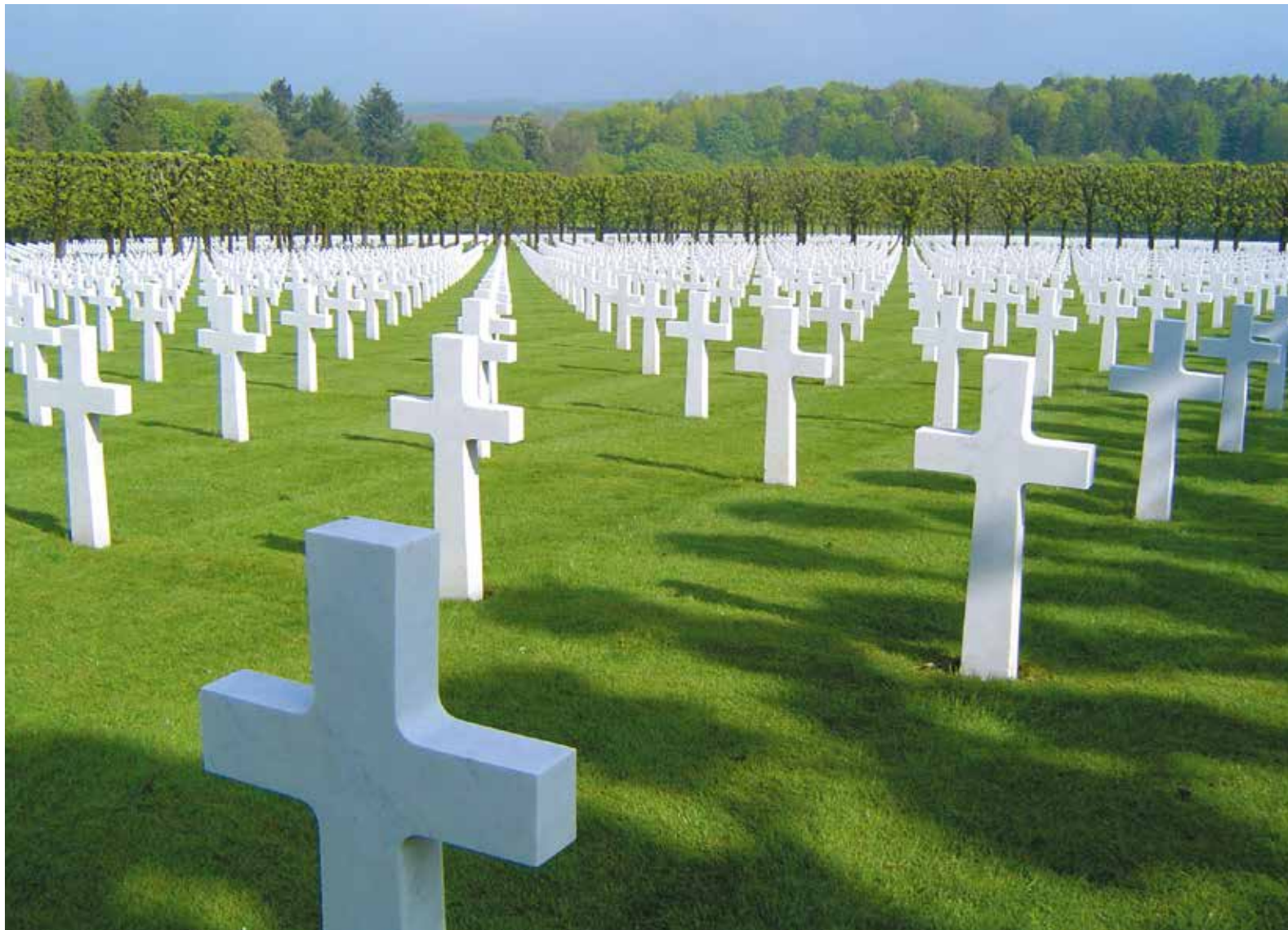
Du får också rabatt i

– S&S bokhandel, Bulevarden 7, Helsingfors. Öppet vardagar kl. 9–12 och 13–16.

– Bonnier Books bokhandel, Högbergsgatan 37, Helsingfors. Öppet vardagar kl. 8.30–17.

SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS

WIKIMEDIA COMMONS

Text Tove Fagerholm

ÅR 1916

*Ångest, ångest är min arvedel,
min strupes sår,
mitt hjärtas skri i världen.
Nu styvnar löddrig sky
i nattens grova hand,
nu stiga skogarna
och stela höjder
så kargt mot himmelens
förkrympta valv.
Hur hårt är allt,
hur stelnat, svart och stilla!*

Så formulerar **Pär Lagerkvist** i diktsamlingen *Ångest* den stämning som rådde i världen krigsåret 1916. Slaget vid Verdun inleddes den 21 februari och slaget vid Somme den 24 juni. Sammanlagt förlorade Ententen 1119000 man och Tyskland 1084000 man vid Västfronten 1916. Många författare stupade eller sårades. I en ångestförlamad värld är det svårare än annars att skapa stor litteratur. Nobelkommittén drog in sina tentakler, Nobelpriset i litteratur delades ut, men inga övriga pris. Priset tillföll **Verner von Heidenstam**.

Franz Kafkas debutbok *Die Verwandlung*, kallad världens bästa novell, översattes till engelska och utgavs 1916 med titeln *The Metamorphosis*. I New York publicerades den självbiografiskt präglade romanen *A Portrait of the Artist as a Young Man* skriven av **James Joyce**. Två berömda amerikanska författare dog detta år, nämligen **Henry James** och **Jack London**. Det var också födelseåret för den blivande nobelpristagaren **Camilo José Cela** och den uppburna barnboksförfattaren **Roald Dahl**.

Finland 1916

I samband med det första världskrigets utbrott i augusti 1914 ställdes Finland under rysk militärdiktatur och lantdagen tilläts inte sammanträda. Offentliga sammankomster med tal var förbjudna, inte heller arbetarrörelsens sedvanliga första maj-tal tilläts. Men år 1916 kunde man likväl i laga ordning förrätta lantdagsval. Valet ägde rum den 1 och den 3 juni med torparfrågan som det allt överskuggande temat – förutom hur man skulle lösa livsmedelskrisen. Valdeltagandet var lågt, endast 55,5 procent. Eftersom lantdagen var satt ur funktion kändes det för många meningslöst att utnyttja rösträtten. Socialdemokraterna vann fullständig majoritet med 103 mandat. Den nya lantdagen kunde emellertid inte samlas förrän efter marsrevolutionen 1917, då tsaren störtades.

Ryssarnas försvarsåtgärder i Finland tog mera organiserade former. Befästningarna förstärktes. År 1916 var 100 000 man förlagda vid lands- och sjöstridskrafterna. Den ryska närvaron var mycket synlig. Ryssarna effektiverade bevakningen av finländarnas åsiktsyttringar, ett skoningslöst gendarm- och spionsystem var redo att slå ner allt motstånd. En del finländska medlöpare fungerade som spioner, särskilt mot aktivister inom jägarrörelsen. Det ledde till anhänganden och till och med blodsdåd.

Jägarrörelsen i Finland växte fram ur tidens anda. Den hade som mål att utbilda en nationell armé och lösgöra Fin-

land från Tsarryssland. Helst hade man sett att jägarutbildningen skedde i Sverige, men Sverige vägrade med hänvisning till sin strikta neutralitetspolitik. I Tyskland mottogs en förfrågan positivt. Så kom det sig att de blivande jägarna i hemlighet reste via Sverige till Tyskland. Officiellt hette det att de deltog i en scoutledarkurs i Holstein. Totalt 1895 finländare utbildades. På våren 1916 blev truppen den 27. Kungliga Preussiska jägarbataljonen under major Bayers kommando och i maj sändes jägarna till Livland vid östfronten för att få stridserfarenhet.

Handelsblockad och livsmedelsransonering följde i krigets spår. Finland var beroende av sädesinförsel från Ryssland och 1916 sjönk införseln av både råg och vete kännbart. Det blev dyrtid och arbetslösheten ökade. Krigets slagskugga hade en förlamande inverkan också på kulturlivet. Samtidigt ser man ett behov att stärka den finländska identitetskänslan. **Finska nationalmuseet** öppnade sina utställningar för allmänheten 1916.

Finlandssvenskarna ville ha en egen **nationalteater**. Debatten om Svenska Teaterns utveckling tog fart i november 1915. En svenskspråkig nationalscen med inhemska skådespelare skulle stå som en symbol för den moderna svenska samlingsrörelsen. Beslutet om Svenska Teaterns nationalisering fattades våren 1916. Nationalteatern skulle representera nationen. Svenska teaterns elevskola befäste sin ställning och nu uppfattades det som en fosterländsk handling att bli skådespelare. Hugo Bergroth blev språkinstruktör vid teatern.

Den 31 januari 1916 hade Svenska Teaterns inhemska avdelning premiär på **Kristian II** författat av **Adolf Paul** med musik av **Jean Sibelius**. Också Kansallisteatteri beställde scenmusik av Jean Sibelius. Den 5 november var det urpremiär på Hoffmans skådespel *Jedermann* med Sibelius musik. Helsingfors stadsorkester spelade och Robert Kajanus dirigerade.

Bokutgivningen var lam även om det finns ljusglimtar. **Frans Emil Sillanpää** fick sin första roman, *Elämä ja aurinko*, publicerad, **Eino Leinos** efterlängtrade andra balladsamling, *Helkavirsiä* utkom också. Här förenar Leino kalevalameter och urfinska former med modern livskänsla.

För **Runar Schildt** innebar året 1916 en förnyelse. Han första Råfsbackaberättelse, *Regnbågen*, publicerades. Hans stämna får en ny ton då han återvänder till barndomsmiljön hos mormodern i Antby. Ett kärleksfullt skimmer lyser över miljöskildringen. Den traumatiska upplevelsen av krig och förstörelse kontrasterar mot en skör värld av vänskap →

Den tredje graven är en andegrav och den är osalig, där sitter alla kvällar en mörk ängel och sjunger: oförlåtligt är att underlåta!

Edit Södergran ur *Sången om de tre gravarna*

och varm mänsklighet. Genom att förlägga berättelsen till Krimkrigets år 1855 kombinerar Schildt historisk insikt och social medvetenhet med ren fabuleringslust. Hans människoporträtt är psykologiskt intressanta och fulla av liv och individualitet.

Arvid Mörne upplevde år av utstatthet och isolering. Döda år, kallar han det själv. Han uttryckte lojaliteten mot fosterlandet i naturlyrisk form, men orkade inte förnya sin dikt. Finsk naturlyrik och inlandsmotiv dominerar diktsamlingen *Sommarnatten*. Där ingår dikten *En båt på fjärden*, där hans ensamhetskänsla finner fullödlig form:

*En ensam båt. En ensam man till rors
och runt omkring den tomma fjärden.*

*Vid horisonten någon enslig ö
högtidligt hägrar. Hösten rår om världen.*

*Vad mänskosorger tyckas torftigt små
och hav och himmel heligt stora!*

*En ensam båt. En ensam man till rors,
som intet har att vinna och förlora.*

Jakob Tegengren tyr sig till ödemarksromantik och ensamhet i sin nya samling *DikterVI*. Här två verser ur dikten *Andakt*:

*Nu skymmer den mäktiga vildmarksskog,
och livet stannar sitt lopp.
Ett sista strådrag vinden drog
Över granens skyresta topp.*

*Här är stilla och gott: här talar ej röst,
hit träder ej oron in.*

*Jag vill vaka i natt vid jordens bröst
med tystnadens hand i min.*

Den som gör att 1916 trots allt blir ett märkesår i den finländska litteraturens historia beror på **Edit Södergran**, som får debutsamlingen *Dikter* publicerad. Ingen kunde väl då ana hur stor denna egensinniga exotiska poet skulle bli. Hennes ensamhetsstämman kontrasterar häpnadsväckande till de andra ensamhetsdiktarna. Det är som om hon kom från en annan värld med löfte om en ny tid för svensk litteratur. Så till exempel i den inte så ofta reciterade dikten *Den vändande själen*:

*Jag är allena bland träden vid sjön,
jag lever i vänskap med strandens gamla granar
och i hemligt samförstånd med alla unga rönnar.
Allena ligger jag och väntar,
ingen människa har jag sett gå förbi.
Stora blommor blicka ned på mig från höga stjälkar,
Bittra slingerväxter krypa i min famn,
jag har ett enda namn för allt, och det är kärlek.*

I Finlands historia känns 1916 som ett mellanår, men fröet till kommande års genomgripande händelser hade redan börjat spira.

Med profetisk stämman diktar Edit Södergran:

Sången om de tre gravarna

*Hon sjöng i skymningen på den daggvåta gården:
I sommar växa tre rosenbuskar över tre gravar.*

*I den första graven ligger en man –
han sover tungt ...*

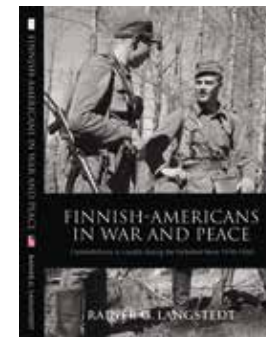
*I den andra ligger en kvinna med sorgsna drag –
hon håller en ros i sin hand.*

*Den tredje graven är en andegrav och den är osalig,
där sitter alla kvällar en mörk ängel och sjunger:
oförlåtligt är att underlåta!*

I denna spalt anmäler vi böcker som SFV-medlemmarna gett ut på eget förlag, eller via andra självständiga utgivare. Förutsättningen är att boken kan köpas eller beställas av allmänheten.

Gör så här: Skicka en kort synopsis på boken och skribenten samt en pärmbild till redaktion@sfv.fi. Beskriv gärna bokens utformning och sidantal. Och viktigast: meddela var intresserade kan köpa eller beställa boken.

FINNISH-AMERICANS IN WAR AND PEACE

Rainer Långstedt

ISBN 9789529349272. Limbunden, 211 sidor. Utgivare: St. Magnus Press. Pris 20 e + porto 5,60. Beställ eller köp från Antikvariat Gunnar Johansson, Krokulundsvägen 40, AX-22310 Pålsböle, Åland. antikvariat.gj@aland.net

■ Rainer Långstedts engelskspråkiga bok skildrar hur ättlingar till finska invandrare i USA reagerade på geopolitiska händelser i sin omgivning. T.ex. den finska kolonin i byarna Spencer och Van Etten i staten New York bestod av cirka tusen finnskättlingar som ideologiskt var skarpt uppdelade: Kommunisterna var den största gruppen och backade upp Stalin och Kuusinens marionettregim, medan resten av immigranterna höll på Finland. Vinterkriget utkämpades i den lokala pressen med så hårda ord att det höll på att leda till åtal.

Många andra generationens finsk-amerikanare som flyttat till Sovjetunionen utnyttjades som spioner mot Finland. Ett par finskamerikanska spioner bytte sida, vilket bl.a. ledde till att den långvarige sovjetspioneren Rudolf Abel blev gripen och sedan eventuellt utväxlad mot U2-piloten Francis Gary Powers.

BORGÅPROFILER

Elever vid Borgå Gymnasium skriver om kulturpersoner i staden

Red: Bodil Lund & Stefan Hagman
Utgivare: Tore och Herdis Modeens stiftelse. Beställ via stefan.hagman@borga.fi eller köp på Luckan i Borgå, säljs även på Borgå Gymnasiums kansli, Gymnasiegatan 10. Pris 15 e

■ En rikt illustrerad och samtidigt unik bok om nio intressanta forna elever och personligheter som gått i Borgå gymnasium: pedagogen **Wilhelmina Nordström** (av **Kia Främpling** och **Antonia Westerholm**), skulptören **Ville Vallgren** (av **Elin Eriksson**), fabrikören **Lennart Brunberg** (av **Fanny Granbohm** och **Linda Sandberg**), kompositören **Waldemar Lönnroos** (av **Hanna Lönnroos**) samt historikern **Göran Selén** (av **Victoria Riikonen**).

I gruppen nulevande personligheter återfinns konstnären **Åke Hellman** (av **Daniela Rask** och **Lina-Lotta Seger**, filmregissören **Klaus Härö** (av **Emilia Lang** och **Frida Sigfrids**) elitcyklisten **Kjell Carlström** (av **Jere Blomqvist** och **Niclas Juslin**) och medieprofilen **Anne Hietaanen** (av **Jelina Hellroos** och **Hanna Lönnroos**).

ALARIK OCH KONSTNÄRERNA I ÖNNINGEBY

Kjell Ekström

40 sidor. Inbunden och illustrerad i färg. Pris 23 euro. Kan köpas från utgivaren Önningebymuseet: info@onningeby.com samt i bokhandlarna i Mariehamn eller via www.bokhandeln.ax

■ I den här boken berättar torparpojken Alarik om sig, sin by och Önningebykolonin med hjälp av 16 konstverk. Bokens huvudperson Alarik är fiktiv (liksom handlingen) men det som sägs att konstnärerna, livet i byn och miljön har förankring i verkligheten. Författaren **Kjell Ekström** är ordförande i Önningeby hembygdsförening som driver Önningebymuseet. Museet vårdar minnet av den konstnärskoloni som kring sekelskiftet 1900 fanns i Önningeby.

De avbildade tavlorna i boken tillhör alla Önningebymuseet och bland upphovsmännen finns **Victor Westerholm**, **J.A.G. Acke**, **Elin Danielson-Gambogi** och **Carl-Erik Törner**. Boken är främst tänkt som en konstbok för barn där även det sedan länge försvunna självhushålls jordbrukarsamhälle lyfts fram.

**SÄRDRAG, STAVNING,
SJÄLVBILD**
EN IDÉHISTORISK STUDIE
AV SVENSK SPRÅKPLANERING I
FINLAND 1860-1920

Jennica Thylin-Klaus
ISBN 978-951-583-286-3
380s., häftad, illustrerad
Cirkapris 38 €.
Bokförsäljning: Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors eller per telefon, e-post eller via webben.

■ Boken söker bakgrunden till varför man beslutade sig för att svenskan i Finland skulle följa sverigesvenska normer. Fokus ligger på de ideologier som påverkade diskussionen om valet av språknorm. Samtidigt belyses också språkplaneringens koppling till den svensknationella mobiliseringen. De enskilda aktörerna och de nätverk de ingick i spelar en viktig roll i sammanhanget. Två olika diskussioner analyseras: dels särdragen i den finländska svenskan, dvs. finlandismerna, dels stavningen. Dessutom förankras diskussionen i två olika domäner, teatern och folkskolan.

MODERSMÅLETS SÅNGER
FINLANDS SVENSKHETER
FRAMSTÄLLDA GENOM MUSIK

Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala & Hanna Väättäinen
ISBN 978-951-583-340-2
289 s., häftad.
Cirkapris 28 €.
Bokförsäljning: Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors eller per telefon, e-post eller via webben.

■ Med hjälp av kulturanalytiska teorier diskuterar sex forskare hur musiken bidrar både till att konstruera finlandssvenskhet och till att konkretisera den mångfald av svenskheter som förekommer i Finland. Musik ses inte bara som ett ljudande fenomen, utan också som en aktivitet och ett kulturellt fenomen. Sambandet mellan musik och identitet klargörs med olika infallsvinklar och fallstudier, där bl.a. dansbandsmusik och vissång ingår. Den svenskspråkiga befolkningens musikliv analyseras även utifrån livsberättelser och genom en jämförelse mellan ett några orter.

PQR

FUKUSHIMA FÖR EVIGT

Pirkko Lindberg
ISBN 978-952-5705-71-3
255 sid, inb.
Kan beställas från Adlibris.com
Pris 14,80 €

■ ”Jag gråter då jag tänker på att vi förstör hela Stilla havet”, säger Keiko Takada, en av de tiotusentals flyktingarna från Fukushima, som Pirkko Lindberg intervjuade i familjens tillfälliga hem i en förstad till Tokyo. Vad hon avsåg var det fortgående läckaget från det skadade atomkraftverket. Pirkko Lindberg vistades i Japan hösten 2013, och förutom Fukushima-prefekturen besökte hon också andra delar av landet. Allt från Hokkaido i norr, till Okinawa i söder talade hon med hundratals människor. Till tals kommer bl.a. jordbrukare, konstnärer, medborgare - aktivister, politiker, pensionärer, var och en med sin berättelse om hur den stora öst japanska jordbävningen 11.3. 2011 med åtföljande tsunami och atomhaveri påverkat deras liv och tänkesätt.

**FÖR DEN AVGRUND SOM
ÄR VÅR MODER**

Martin Enckell
ISBN 978-952-5705-72-0
94 sid, inb
Kan beställas från Adlibris.com
Pris 22,40 €

■ Martin Enckells nya diktsamling för den avgrund som är vår moder tar avstamp i vitt skilda geografier, de yttre landskapen representeras av allt från Indien och Sankt Petersburg till Ålands norra skärgård, och långt är dikterna ett gestaltande av en inre hemlöshet och en flykt, och även en ansats att försöka få syn på den fader vars skugga är delskapande i själva diktandet. I naturen, ute vid havsbandet, finns en del av det andrum eller den ljusrymd som de mörkare diktstråken i boken indirekt söker.”

VASA OCH HAVET.
GLIMTAR UR LIVET I
STADEN 1880-1960

Red. Mona Louhelainen m.fl.
(red.)
ISBN: 978-952-7005-29-3
298 s, inbunden
Pris: 35 e
Boken kan köpas i bokhandeln eller via www.scriptum.fi/webshop

■ ”Vasa och havet” är ett lokalhistoriskt verk på svenska och finska som sammanställts av arbetsgruppen Vaasa 400-ppiiri vid Vaasa Opisto. Staden har starkt präglats av sitt läge vid havet. Boken behandlar områden som sjöfart, handel, hamnar, redare, fartyg, farleder, lotsar, fyrar, motorfabriker, skeppsbrott, smuggling, farlig trafik i kristider, salfångst, villaliv och bemärkta personer. Verket innehåller ett rikligt antal illustrationer, såsom postkort, fotografier, tidningsurklipp, teckningar, konstverk och kartor. Detta är en bok att läsa och att bläddra i, att återkomma till, att slå upp i.

PLANET HAR STÖRTAT!
FLYGOLYCKAN I KVEVLAX 1961

Bo-Sanfrid Höglund
ISBN 978-952-7005-28-6
253 s, häftad
Pris: 32 e
Boken kan köpas i bokhandeln eller via www.scriptum.fi/webshop

■ På morgonen den 3 januari 1961 störtade ett inrikesflyg i Kvevlax på väg från Kronoby till Vasa. Strax efteråt fick 16-åriga Bo-Sanfrid Höglund det fruktansvärda beskedet: alla ombord hade omkommit. En av dem var hans egen far. Den tragiska olyckan, där tjugofem människor miste livet, är till dags dato den värsta flygkatastrofen i Finland. Höglund söker svar på frågorna kring vad som hände och varför, bl.a. med hjälp av ögonvittnen, arkiv och haverikommissionens rapport. Samtidigt är det en personlig bok om en traumatisk händelse och dess konsekvenser.

PRO ARTIBUS

**PRO ARTIBUS
SAMLINGSPUBLIKATION #1**

Red.: Juha-Heikki Tihinen
ISBN: 978-952-68160-1-2.
Grafisk formgivning:
Jaakko Pietiläinen.
122 sid. Språk: sve/fin/eng.
Pris: 22 e. Best.: proartibus@proartibus.fi (+ porto), webshop.

■ Förord av Christine Langinauer.

Hanna Johansson: Anastasia Ax Exile Helsinki från performanceinstallation till ett arkiverande verk.
Juha-Heikki Tihinen, curator Stiftelsen Pro Artibus: Om samlingspresentationens logik.

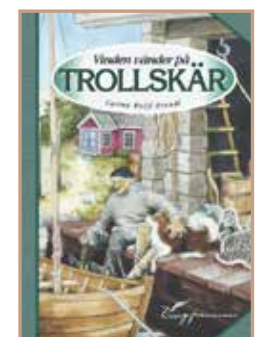

**JAG VILL | MINÄ HALUAN |
I WANT**

Leevi Haapala
Text: Leevi Haapala.
Grafisk formgivning: Piëtke Visser.
Språk: sve/fin/eng.
Pris: 20 €. Best.: proartibus@proartibus.fi (+ porto).

■ ”I samband med utställningen har Ahlsved tillsammans med stiftelsen Pro Artibus gett ut en bok med titeln Jag vill om sina målningar. [...] den är estetiskt tilltalande och väl sammanhållen. Innehållet är med sitt rättframma allvar och skymtar av mild humor tankeväckande och inspirerande.” (Leena Kuumola HBL 20.9.2015)

VINGPENNAN

**VINDEN VÄNDER PÅ
TROLLSKÄR**

Carina Wolff-Brandts
ISBN: 951-98787-6-9
120 sidor..
Boken säljs i bokhandeln, via Internet på www.vingpennan.com, samt www.adlibris.com.

■ Vinden vänder på Trollskär är Carina Wolff-Brandts hittills mest sålda barnbok. Det är en tidlös skildring om livet ute i havsbandet i slutet av 1800-talet. Den berättar om fiskargubben Elis och hans möte med tomten som bor på ön. Det är också en bok om vänskap och om att verkligheten vi lever i kanske inte alltid är vad den ser ut vara. Berättelsen har förtrollat både barn och vuxna sedan den kom ut år 2003. En ung läsare uttryckte sig så här: ”Det här är en bok för alla barn. Men pappa skulle också tycka om den och mommo med”. Den tredje upplagan av boken utkom våren 2015.

Läsbiten är denna gång det inledande avsnittet ur kapitlet *Opinionsbildaren* från SFV-biografen över Eirik Hornborg, skriven av Anna Lena Bengelsdorff. Kapitlet visar på Hornborgs konsekventa förhållning till de odemokratiska strömningarna på 1930-talet, där han var tvungen att starkt kritisera många tidigare vänner. Boken finns nu i en andra upplaga, och kan beställas på redaktion@sfv.fi. Mer information om SFV:s biografier finns på www.sfv.fi/bok.

OPINIONSBILDAREN

Någon hög post i samhället hade han inte, och eftersträvade det inte heller, men det han sade och skrev, det noterades på de allra högsta politiska nivåerna i vårt land. Frågan är om det någonsin funnits en publicist med samma grundmurade auktoritet som den han åtnjöt. (Sven Willner i Vasabladet)

Ar 1927, samma år som Eirik Hornborg slutgiltigt lämnar riksdagen, inträder han i Nya Argus redaktion, för att år 1933 överta chefredaktörskapet för tidskriften. Redan tidigare har han i artiklar av olika slag bidragit till att sätta sin prägel på Nya Argus, ”Militarismen” (nr 12/1918), ”Vilken är sanningen om Lusitania” (nr 15/1918) m.fl. under hela tjugotalet. Trettioalet blir dock hans och kanske tidskriftens, storhetstid som opinionsbildare eftersom den i den rollen står relativt ensam i kampen mot trettioalets högerpopulism och fascism – både hemma och utomlands, en kamp med långt oförvägnare förtecken än till exempel Hufvudstadsbladets.

Långt senare omnämner Göran Schildt i en artikel i Svenska Dagbladet Hornborgs tid som chefredaktör under 30- och 40-talets svåra år. Han talar om Hornborgs ensamma kamp, när denne utan att vika undan för vare sig vän eller fiende gick till storms mot det som stred mot hans rättskänsla. Schildt betonar vilken enorm betydelse Hornborgs röst hade under krigets och cen-

surens år och framhåller att det handlade om en insats minst lika värdefull som någonsin ”ledarnas”. Han går så långt att han hävdar att det till stor del var Hornborgs förtjänst att den andliga atmosfären förblev möjlig att inandas även under de mörkaste åren i Finland.

Och hans insats når utanför det egna landets gränser. När Hornborg i ett personligt brev riktat till Amos Andersson kritiserar Hufvudstadsbladet och hotar med att han ”ärnar sjunga ut i Argus så att det höres kring i Skandinavien om Din tidning inte bekänner spader”, är det inte tomta ord. Under hans tid noteras och kommenteras det som skrivs i Nya Argus allmänt i det övriga Norden, medan Hufvudstadsbladet ofta anses sakna en klar linje till exempel i sitt förhållande

till de högerauktoritära rörelserna såväl i Finland som i Europa. I Stockholmstidningen av den 10 november år 1932, har Sven Rinman, under rubriken Dagens profil, publicerat en lång artikel om Eirik Hornborg, där han påpekar att Hornborg som politisk skribent i Nya Argus gjort sig känd som en av svenskarnas vassaste pennor och Lapporörelsens obeveklige motståndare.

I detta nu är nog Hornborg framför allt den i främsta ledet kämpande politiske skribenten. Som sådan har han

få motstycken i Skandinavien. Man går alltid till läsningen av hans artiklar i Nya Argus i förvissning om en intellektuell njutning av hög klass. Hans stil är lika fascinerande när den flammar i harm som när den stelnar i iskallt hån. Hans argumentering går fram med hård logik och kulminerar ofta i en eller ett par slående bilder.

Rinman konstaterar att Hornborg, trots att han betecknat sig som moderat högerman, då de fascistiska tendenserna började sticka fram, i motsats till så många andra ”moderater” på den kanten, höll huvudet kallt.

Hans strålkastare har obarmhärtigt riktats på de väldiga ideologiska gasmoln, som omvärt våldsdåden. Det vittnar om kraften och rikedom i åskådningen hos denne fribrytare och individualist.

Rinmans artikel skiljer sig inte mycket från andra uttalanden i rikssvenska dagstidningar när det gäller Hornborgs gärning i Nya Argus.

I något sammanhang förliknas han vid en örn som, ensam svävande högt i skyn, med sin skarpa blick iakttar och obönhörligt avslöjar allt som är vrängt och falskt. Man förefaller se honom som ”en ropandes röst i öknen”, den som håller bastionerna i Finland när den övriga dagspressen tiger. På det sättet får Nya Argus en genomslagskraft som väl ingen tidskrift i Finland, varken förr eller senare innehaft. Rinman avslutar sin artikel med några ord som visar att man även på andra sidan Bottenviken känner stolthet över den manande svenska rösten från Finland.

Om man nu lämnar politiska etiketter och försöker bygga på rent mänskliga bestämningar, så skulle man vilja föreslå de båda innehållsrika orden manlighet och humanitet som kännetecken på Eirik Hornborgs gärning. Den karlaktiga sinnesstyrka som präglar honom, hårdnar aldrig till övermod. Det framträder bl.a. i en broschyr han skrev kort efter inbördeskriget, som märkligt kontrasterade mot de hatbrott, som kunde presteras även från den vita sidan. De många tilltrasslade, förvirrade och kämpande krafterna i Finlands kulturliv ha här skapat en helgjuten typ, som även vi ha rättighet att vara stolta över.

Hornborg ger aldrig upp, när det handlar om det han känner att han måste göra, men i en dikt till sin hustru, skriven i februari 1932 visar han att också örnen kan ha det ensamt ibland.

Till min hustru

Det stormar i rymderna. Vingarna tröttna, den starkaste örn blir matt.

Det mörknar i rymderna. Blickarna tröttna att spana i skymmande natt.

Det är ensligt på höjderna. Vännerna tröttna att följa den ensammes färd.

Det är ödsligt på höjderna. Tankarna tröttna till stoft bliva spiror och svärd. Mellan jagande skyarna stjärnorna flamma med iskallt och hånande ljus. För dem äro örn och mullvad detsamma; varelser födda av grus.

Men en bland dem alla värmer och lyser med vänligt och värmande ljus, hon värmer mitt hjärta, som skälver och fryser vid världsvindens isande sus.

Dotter av himlen, hon närmar sig jorden, ett band mellan himmel och jord.

Hon är mig en tröst och hugsvalelse vorden, ett helande, stärkande Ord.

Hon gjuter sitt skimmer på svartnade vågor likt solglans på hägnande hamn, hon stillar förtvivlan och svarlösa frågor och Kärlek är trösterskans namn.

När Nya Argus ett år senare firar sitt 25-årsjubileum hyllas tidskriften i en utförlig artikel i Dagens Nyheter. Man konstaterar att en av förklaringarna till den uppmärksamhet som den väckt beror på att dess redaktion, vid sidan av humanistiskt betonade krafter, också förfogar över en fond av personlig, politisk och historisk erfarenhet, som ingen daglig tidning i landet kan uppvisa en motsvarighet till. ”Det handlar om en intellektuell spänst på mycket hög nivå, kombinerad med mod och vitterhet”.

Av ovanstående är det lätt att förstå att Hornborgs relation till Hufvudstadsbladet och dess chefredaktör Amos Andersson inte var helt problemfri under de kritiska åren från slutet av 1920-talet till vinterkrigets utbrott.

Att deras syn på sina respektive tidningars innehåll ofta avvek från varandra framgår av den omfattande privata brevväxling de båda herrarna förde. Nedanstående utdrag ur ett meningsutbyte handlar om ett fenomen som inte förlorat sin aktualitet, d.v.s. tidningspressens eftergifter för läsarnas krav på sensationer.

I december 1929 anklagar Hornborg i ett privat brev Anderssons tidning för att hänge sig åt sensationsjournalistik. Det handlar om en läkare i Etseri, Hartman, som är anklagad för att ha tagit livet av sin fru med Veronal och bedövat en ung kvinna med kloroform varefter han våldtagit henne. Byborna har sett Hartman sparka sin gravida hustru i magen så att hon flög en bit. Allt detta skildras detaljerat i Hufvudstadsbladet, vilket Hornborg anser olämpligt då domen inte fallit och Hartman är dödsjuk.

Några dagar senare svarar Andersson, någorlunda hovsamt efter att ha skrivit två utkast i relativt hotfulla ordalag, också de bevarade. Han har en annan syn än Hornborg på vad som är av allmänt intresse och vad läsarna har rätt

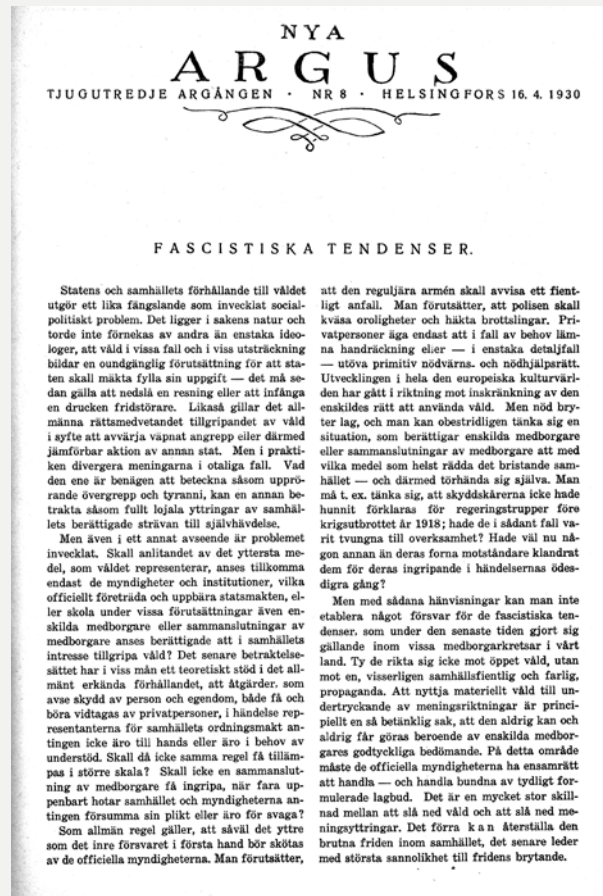
att ha reda på. Enligt honom är utländsk press betydligt värre i det avseendet.

Men samtidigt som fallet med läkaren i Etseri rullas upp i Hufvudstadsbladets spalter tar Nya Argus redaktion itu med betydligt allvarligare frågor. Tidskriften, som ursprungligen var tänkt som ett opolitiskt organ för övernationella kulturinflytelser, kommer nu att bli den viktigaste rösten i kampen mot de odemokratiska rörelser på den europeiska kontinenten som ger genklang också i Finland.

Själv konstaterar Hornborg att hans tidning kom att utgöra ett viktigt komplement till dagspressen och att

bilden av 1930-talets opinioner hade blivit ofullständig och därför missvisande om Nya Argus inte hade funnits. I introduktionen till Nya Argus jubileumsskrift, Ögonen upp, understryker Trygve Söderling betydelsen av Hornborgs insats mot trettioalets högerpopulism, eftersom den står för en linjedragning som saknades i Hufvudstadsbladet.

När Lapporörelsen börjar ta sig utrymme reagerar Nya Argus med skärpa. Tidningen kommer att publicera flera polemiska artiklar mot rörelsen, de flesta av Hornborgs penna. Den första ingår i numret den 16 april 1930 under rubriken ”Fascistiska tendenser” (nr 8/1930). Det är enligt hans mening uppenbart att de finländska högerextremisterna stimulerats av fascismens stora framgångar i Italien, men han konstaterar att man förbiser den nationella italienska rörelsens förutsättningar. Finland befinner sig år 1930 inte i samma situation som Italien år 1919 då landet hotades av inre upplösning. Han finner inte något som helst försvar för de fascistiska tendenserna i det egna landet. De riktar sig inte mot öppet våld utan mot en visserligen samhällsfientlig och farlig propaganda, men att använda sig av materiellt våld för att undertrycka meningsyttringar är principiellt en så betänklig sak att

Eirik Hornborgs artikel ”Fascistiska tendenser” i Nya Argus 8/1930.

Statens och samhällets förhållande till våldet utgör ett lika fängslande som invecklat socialpolitiskt problem. Det ligger i sakens natur och torde inte förnekas av andra än enstaka ideologer, att våld i vissa fall och i vissa utsträckningar bildar en oundgänglig förutsättning för att staten skall mäta fylla sin uppgift — det må sedan gälla att nedslå en resning eller att infänga en drucken fridstörare. Likaså gäller det allmänna rättsmedvetandet tillgripandet av våld i syfte att avvärja väpnat angrepp eller därmed jämförbar aktion av annan stat. Men i praktiken divergera meningarna i otaliga fall. Vad den ene är benägen att beteckna såsom upprörande övergrepp och tyranni, kan en annan betrakta såsom fullt lojala yttringar av samhällets berättigade strävan till självhövåelse.

Men även i ett annat avseende är problemet invecklat. Skall ansländandet av det yttre med det som våldet representerar, anses tillkomma endast de myndigheter och institutioner, vilka officiellt företräda och uppbära statsmakten, eller skola under vissa förutsättningar även enskilda medborgare eller sammanslutningar av medborgare anses berättigade att i samhällets intresse tillgripa våld? Det senare betraktelsesättet har i viss mån ett teoretiskt stöd i det allmänt erkända förhållandet, att åtgärder, som avse skydd av person och egendom, både få och böra vidtagas av privatpersoner, i händelse representeranterna för samhällets ordningsmakt aningen icke äro till hands eller äro i behov av understöd. Skall då icke samma regel få tillämpas i större skala? Skall icke en sammanslutning av medborgare få ingripa, när fara uppenbart hotar samhället och myndigheterna aningen församma sin plikt eller äro för svaga?

Som allmän regel gäller, att såväl det yttre som det inre försvaret i första hand bör skötas av de officiella myndigheterna. Man förutsätter,

att den reguljära armén skall avvisa ett fiendligt anfall. Man förutsätter, att polisen skall kväsa oroligheter och häkta brottlingar. Privatpersoner äro endast att i fall av behov lämna handräddning eller — i enstaka detaljfall — utöva primitiv nödvärn, och nödhjälparätt. Utvecklingen i hela den europeiska kulturvärlden har gått i riktning mot inskränkning av den enskildes rätt att använda våld. Men nöd bryter lag, och man kan oberättidigen tänka sig en situation, som berättigar enskilda medborgare eller sammanslutningar av medborgare att med vilka medel som helst rädda det bristande samhället — och därmed törhända sig själva. Man må t. ex. tänka sig, att skyddskärnorna icke hade hunnit förklaras för regeringstrupper före krigsutbrottet år 1918; hade de i sådant fall varit tvungna till överksamhet? Hade väl nu någon annan än deras forma motståndare klandrat dem för deras ingripande i händelsernas ödesdigra gång?

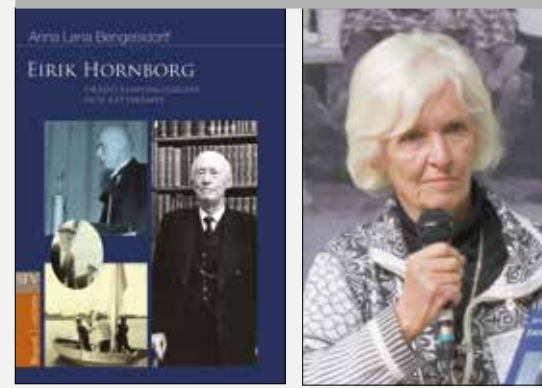
Men med sådana hänvisningar kan man inte etablera något försvar för de fascistiska tendenserna, som under den senaste tiden gjort sig gällande inom vissa medborgarkretsar i vårt land. Ty de rikta sig icke mot öppet våld, utan mot en, visserligen samhällsfientlig och farlig, propaganda. Att nyttja materiellt våld till undertryckande av meningariktningar är principiellt en så betänklig sak, att den aldrig kan och aldrig får göras beroende av enskilda medborgares godtyckliga bedömande. På detta område sålde de officiella myndigheterna ha ensamrätt att handla — och handla bundna av tydligt formulerade lagbud. Det är en mycket stor skillnad mellan att slå ned våld och att slå ned meningyttringar. Det förra k a n återställa den brutna freden inom samhället, det senare leder med största sannolikhet till fredens brytande.

den aldrig kan och aldrig får göras beroende av enskilda medborgares godtyckliga bedömande. Hornborg kräver ett handlingsprogram av de officiella myndigheterna. De har ensamrätt att handla — och handla bundna av tydligt formulerade lagbud.

Drygt ett par månader senare går han i polemik mot en deklaration från Lapporörelsens sida, där en talesman för rörelsen förkunnar att man kämpar endast mot en sak, kommunismen, och att man inte kommer att låta några som helst hinder komma i vägen. Man tillbakavisar anklagelserna om fascism: ”allt tal om fascismen är förvrängning av fakta.”

Under rubriken ”Fascismen i fullt flor” (nr 12 1930) utdömer Hornborg Lappoanhängarnas tal om att man tvingats till effektiva åtgärder då samhället har rätt till självförsvar i ett akut nödläge.

För att detta resonemang skall ha berättigande kräves oundgängligen att alla lagliga och lojala medel tidigare anlåtats. Har detta skett? Har man t. ex. i de kretsar som nu uppbära Lapporörelsen, vid senaste riksdagsval skjutit fram kampen mot kommunismen som en förgrundsfråga? Har man med tillbörlig kraft gett uttryck åt sina farhågor och förhoppningar? Kan man med handen på hjärtat förklara, att intet lagligt och lojalt medel blivit oförsökt innan man övergått till handlingens propaganda? Nej. Man har år efter år låtit saken ha sin gång; somliga ha kanske skurit tänder och knutit näven, andra ha litat på myndigheterna. Plötsligt, inom mindre än ett år, har hatet mot kommunismen blåsts upp till en flammmande brand, som förtär alla de hinder, lagliga former, medborgerliga rättigheter, regeringsmyndighet och riksdagsauktoritet uppresa. I tolv år ha vi levat som en självständig nation och i medeltal vartannat år ordnat riksdagsval, men denna stora fråga, som nu överskyggar alla andra, ha vid intet av dessa val spelat en förstarangsroll. Detta är ett fullkomligt bisarrt förhållande, typiskt för det hysteriska draget i vårt samhällsliv. Det tragikomiska i situationen ligger däri, att Lappomännens attack på en gång gäller rättsordningen och kommunismen. Denna omständighet vrider vapnen ur myndigheternas hand. Det är helt enkelt omöjligt att

Eirik Hornborg (1879–1965) var skolman, författare, publicist och retoriker. Som historiker behandlade han allt från sitt eget lands historia till världshistoria och sjöfart, krig, indianer, sjörövare, Roms forntid – han bidrog länge till att ge historiskt intresserade finlandssvenskar deras allmänbildning. Han var framför allt en oförskräckt journalist och sanningsägare som aldrig tvekade att höja rösten då det gällde omistliga värden.

Författaren Fil.mag. **Anna Lena Bengelsdorf** har verkat som lärare i historia, samhällslära och nationalekonomi vid flera skolor i Helsingfors. Sedan 1999 har hon skrivit kolumner och kåserier främst i Hufvudstadsbladet, och gett ut två kåseriböcker. År 2009 fick hon Svenska Folkskolans vänners folkbildningsmedalj och pris för ”en mångsidig och inspirerande lärargärning”.

förmå någon till beslutsamt försvar för de lagliga formerna, när kommunismen söker skydd bakom dem. Ingen vill få skenet av att understöda hemmabolsjevikerna. Just detta vittnar om en låg utvecklingsståndpunkt. Rätt är rätt och lag är lag, vem som än för ögonblicket må ha gagn av att så är förhållandet. I detta nu är alls icke kommunismen den förnämsta pjäsen i spelet. Det är vår rättsordning det gäller. Skall den få brytas och trampas ned för kommunismens skull?

Hornborg avslutar artikeln med orden:
Likt bubblor på en grumlig ström flyta nya folkledare fram i dagsljuset, och dessa politikernas tillfällighetspoeter överrösta män, som i många och tunga år fört rättens och samhällsordningens kamp mot tsartjinovniker och bolsjevik.

Att Lapporörelsen tagit intryck av fascismen var uppenbart, och i sina ställningstaganden mot den visar Hornborg med önskvärd tydlighet den hållning han i alla sammanhang tog mot antidemokratiska fenomen var de än stack upp. Hornborg hyser ingen sympati för kommunismen, det är lag och rätt han outtröttligt försvarar mot de auktoritära rörelser vilkas stöveltramp ekar över Europa.

I efterhand har han ansett att kampen mot Lapporörelsen, trots att den för honom personligen var plågsam då han var tvungen att gå emot många av sina nära vänner, ändå hör till det viktigaste han åstadkommit i sin journalistiska verksamhet. Han anser att Finland den gången stod inför ett ödesval och att demokratin aldrig varit så hotad som då. Rörelsen ägnas under 1930-talet flera längre artiklar, i ”Gud och djävulen” (nr 13), konstaterar han att de röda från tiden 1917–1918, på ett lysande sätt blivit rehabiliterade av sina fascistiska fiender. Då de röda i övertygelsen om sin saks höghet ignorerade rättsordningen och grep till våld mot den förtryckande borgarklassen, var deras enda misstag enligt Lappomännens sätt att argumentera, att de var för svaga.” Nu bryter folkets sunda kärna utan tvingande nöd sönder sin egen rättsordning, det fria Finland river sönder sig själv”.

Nya Argus ger inte upp där många andra tiger eller har svårt att följa en konsekvent linje. Kampen mot den inhemska fascismen fortsätter i ”Lapporörelsens Janusanlete” (nr 14), ”Inför valen” (nr 15), ”Hur långt skall man gå?” (nr 17) ”Den brustna bågens klang” (nr 18), m.fl.

Han har den sju man starka redaktionen bakom sig av vilka Hugo E. Pipping, Ragnar Furuholm och Hans Ruin aktivt tar del i kampen. Utomstående krafter som Yrjö Hirn och Gunnar Castrén kommer med skarpa inlägg i Nya Argus” ”Lapponummer” av den 1 juli.

Det som Hornborg upplever som mest skakande i sammanhanget är de sympatisörer rörelsen får bland individer vilkas intelligens och omdömesförmåga han vant sig att respektera. Han säger sig ännu på sin ålderdom omöjligt kunna förstå hur vidsträckt kretsar av lagtroga medborgare kunde stöda en rörelse vars kampmetoder inte endast var lagstridiga utan även lumpna och brutala. Han blir upprörd när den gamle historikern Richard Danielson-Kalmari inte drar sig för att jämföra Lapporörelsen med jägarrörelsen, ”en skymf mot dem som satte liv och framtid på spel för Finlands sak och som nu offentligt jämfördes med fega och lömska banditer, som praktiskt taget riskerade ingenting, men utan risk förvärvade ett vanhedrande hjälteryste.”

Av samma orsak säger sig Hornborg ha ”tvingats att justera sin uppfattning” om teologiprofessorn Lauri Ingman, år 1930 utnämnd till Finlands ärkebiskop. Oerhört besviken är han också över ett antal svenska politikernas agerande i samband med vissa omröstningar i riksdagen. Männena bakom Lapporörelsen hade tagit avstånd från äktfinskhetsträvandena och därför fått anhängare på svenskt håll. Men Hornborg ställer öppet frågan var gränsen för deras hängivenhet går. Även om man kunde lita på löften av detta slag är det enligt Hornborg inte ett godtagbart argument. ”Vi plåga stolt framhålla att vi aldrig ställa svenskheten framom fosterlandet. Nu gäller det att visa det.” ♦

FÖR-NEKA → **MÖRK TID** **BMA 2016** **FLICK-NAMN** → **FÖR-ÅLDRAD**

UNION GRÖNSKAR I ÖKEN

KOLIK RR TJOCKIS? TON

OFREDA HUR SA? BILJARD-SPEL ASTAT GITER

SYN-PUNKT ↓ SKIVA ↓ BUSTER I FILMENS VÄRLD ↓ ORÄKNE-LIG MÄNGD KAMP-VILJA BLÖDIG KONTRA ↓ FASTAN

SKYND

MELLAN-GIFT FRUKT STAD I TANZANIA

TROR PÅ ODET KVÄLL

BARR-SKOGS-OMRÅDE AKTIE-BOLAG AVGÅ DEPAR-TEMENT

TVÅ FÖR-STUGA VAR HÄLSAD

VULKAN UPP-SATS MISSTAG ENGELSK TITEL UTAN AN-MÄRKNING KANOT

AR DYKA-RE OFTA HUND BOR I ADEN ENGELSK SJUKAN

HEDER STAD I IRAK BERGART FRIARE

KANAL VÄXT AMPERE-TIMME HUM

SKLEPPS KÖK SNÄLL FÄGEL AFRI-KANSK I SAMMAN-SÄTTNINGAR HUSTRU RENSA

KREATUR POJK-NAMN KOMISK FIGUR SAKRA-MENT

14/10 SAM-KLANG KADAVER MYTOLO-GISK FIGUR ANNO TITAN

SÄNG-NISCH TID MED MISS-VÄXT FEBER-NEDSÄT-TANDE MEDEL

FÄGEL BE-PRÖVAD SVEN GRANVIK

NAMN: _____ Vinsten för krysset 1-2016 är två böcker ur SFV:s biografiserie. Skicka in lösningarna före 8.4.2016 till SFV:s redaktion, PB 198, 00121 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss".

ADRESS: _____ Du kan också skanna eller fota din lösning och eposta den på redaktion@sfv.fi.

SUDOKU ENKEL

3		2		6		7		1
	5						2	
	7						5	
1	9		2		8		3	4
4			6		5			2
2	8		4		3		6	7
	2						7	
	6						1	
5		9		8		2		6

SUDOKU EXPERT

			1	5	6			
6			7					4
		1	9		4	3		
	6	4				2	3	
	8	2				6	5	
		6	8		5	9		
9				3				7
			4	9	7			

ANAGRAMJAKTEN

I de lustiga rubrikerna gömmer sig en rubrikrad i tidningen (alltså inte nödvändigtvis hela rubriken). Antalet bokstäver är det samma, men specialtecken som frågetecken eller talstreck finns inte med.

E-posta in det rätta svaret samt på vilken sida rubrikraden finns till redaktion@sfv.fi. Bland de rätta svaren lottar vi ut en bok i SFV:s biografiserie.

1. RÖKNINGEN SUDDEN SLEMME
2. METAR HON HINK
3. ODLINGSFÄLTETS NAFTA ADEL
4. SKÄLEN UTI ELAKE
5. BESINNAR DI POLION

RÄTTA SVAR I ANAGRAMJAKTEN 4-2015:

bränna vingarna (vinbägarna rann) / hur berörs föreningar (ruinhögars febern rör) / sicilianska nobelpristagare (specialisering anaboliskt) / landet bortom havet (halvtomt bort enade) / skrivan-det är en resa (vändkretsar rea se in)

Sammanlagt 9 svar epostades till redaktionen, lottningen gynnade A-M Strömberg från Vasa. Vinsten är en SFV-biografi som kommer på posten.

SUDOKU EXPERT LÖSNING

3	4	7	1	5	6	8	9	2
6	2	9	3	7	8	5	1	4
8	5	1	9	2	4	3	7	6
7	6	4	5	8	9	2	3	1
5	9	3	2	6	1	7	4	8
1	8	2	7	4	3	6	5	9
4	7	6	8	1	5	9	2	3
9	1	5	6	3	2	4	8	7
2	3	8	4	9	7	1	6	5

SUDOKU ENKEL LÖSNING

3	4	2	5	6	9	7	8	1
6	5	8	7	3	1	4	2	9
9	7	1	8	2	4	6	5	3
1	9	6	2	7	8	5	3	4
4	3	7	6	1	5	8	9	2
2	8	5	4	9	3	1	6	7
8	2	3	1	4	6	9	7	5
7	6	4	9	5	2	3	1	8
5	1	9	3	8	7	2	4	6

BMA 2015 **OTILL-FÄLLO-STÄLLE** **K** **TYSK SKÖ** **KUMMAN** **J** **K** **HÄR FÄR VI SE** **S** **FÄGEL** **VÄNTA**

→ **F Ö R F A T T** **ROV-DJUR** **B**

A **R L A** **M I A M I**

U **N D E R T R Ä D**

R Ö S **GÄR LÄKARE** **SNAITA** **SNÄLL** **R A R** **A**

S **T R Ä** **T A** **ÖDES-GUDINNA** **D** **D U OCH JAG**

MÄRS-MÄNNISK **R O L F** **STEL** **LAMEN-TERA** **M** **WODE-HOUSE** **V**

E **N D O S K O P I**

O **R D E N T L I G** **D I V I - D E R A**

RÖTT KÖRT **M** **ORKA** **KARTAN** **MYCKET** **A** **ÄDEL** **R** **SNÄLL** **R A R** **A** **ARTIKEL** **D**

H **J Ä R T E R** **D A M** **HUNNEN** **A** **G A V E**

O **K U L A R** **MOR-** **M A M M A** **TRÄD** **A L**

E **T S A R** **ANSE** **M E N A** **GARDE** **HEDER** **Ä R A**

G **L A S S T R U T** **HELSING** **T V E K A** **PARAT**

FÄRS-VARA **NÄBBA** **YTVIDD** **FEG-** **H A R I G** **INLEDER** **A T T** **FLÖDA** **B**

G **R A N N A R** **ANLÄGG-** **S L A K T A R E**

U **R** **BOGS** **I** **ORÖD** **I N T A K T** **LÄNGD** **I R**

S **N E D A** **NICHELL** **N I** **STYCKE** **S T** **POJK-** **A G N E**

D **A R** **STR-** **I G O R** **3/11** **E R L A N D**

U **T L A G A** **BE-** **B E F R Y N D A D**

SOLVEIG VON SCHOULTZ -tävlingen 2016

Svenska folkskolans vänner utlyser Solveig von Schoultz-tävlingen 2016. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Tävlingen är öppen för personer som vid tävlingstidens utgång har fyllt 30 år. Ett första pris om 5000 euro, ett andra pris om 3000 euro och ett tredje pris om 2000 euro delas ut. Svenska folkskolans vänner förbehåller sig den första publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen.

2016 års tävling gäller dikter. Sänd in minst 5 och högst 10 dikter.

En förutsättning för deltagande är att dikterna är skrivna på svenska, och att författaren inte tidigare har publicerat sig i skönlitterär bokform på förlag. Författaren skall vara finländsk medborgare och får sända in endast ett bidrag till tävlingen. Man får inte delta i tävlingen om man tidigare erhållit ett penningpris i samma litterära tävling.

Pappersmanuskripten sänds till Svenska folkskolans vänner, PB 198, 00121 Helsingfors.

Du kan också skicka in ditt bidrag per epost på tavlingar@sfv.fi. Märk din försändelse "Solveig von Schoultz-tävlingen 2016".

Tävlingen sker anonymt. Alla manuskript skall därför ha pseudonym och födelseår. Manuset skall ha sidnumrering, och pseudonymen skall synas på varje sida. Pappersmanuskripten skall vara utskrivna på enkel sida.

Viktigt: Bifoga i ett separat, slutet kuvert följande personuppgifter: Namn, personnummer, fullständig adress, telefonnummer och e-post. Skriv på kuvertet endast din pseudonym. Om du skickar in bidraget per e-post, bifoga personuppgifterna i e-posten. En betrodd person på SFV:s kansli separerar dina riktiga personuppgifter från din pseudonym, och förmedlar endast tävlingsbidraget anonymt till juryn.

Manuskripten returneras inte. Författarna skall själva se till att ha egna kopior och säkerhetskopior.

Tävlingstiden går ut den 17 april 2016 kl. 24 (poststämpel godkänns för pappersmanusen).

Observera att endast prisvinnarna och eventuella mottagare av hedersomnämningen meddelas om tävlingsutgången före prisutdelningen. Prisutdelning sker i september 2016.

Om du har frågor, kontakta kanslichefens assistent **Camilla Nordblad**, tel. 045-1210 864, camilla.nordblad@sfv.fi.

Solveig von Schoultz (1907–1996) var författare och folkskollärare. Hon är en av portalfiguerna i finlandssvensk 1900-talslyrik. Hon debuterade som barnboksförfattare 1932 men etablerade sig sedan som poet. Till von Schoultz rika produktion hör också en rad hörspel och annan dramatik. För sin litterära insats blev hon mångfaldigt belönad, bl. a. med Edith Södergran-priset 1984, Bellmanpriset 1986 och Nils Ferlin-priset 1988. Hon blev fil.dr h.c. vid Helsingfors universitet 1986.

